

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

“Vi ungdomar har också åsikter att säga”

En fenomenografisk analys av ungdomars
inställning till delaktighet

KURS: Examensarbete i Globala Studier, 61–90 hp

PROGRAM: Internationellt arbete: Globala studier

FÖRFATTARE: Susanna Holm & Klara Laago

EXAMINATOR: Marco Nilsson

HANDLEDARE: Berndt Brikell

TERMIN: VT 2018

Sammanfattning

Susanna Holm & Klara Laago

Antal sidor: 27

Vi ungdomar har också åsikter att säga

En fenomenografisk analys av ungdomars perspektiv på delaktighet

Alla barn har enligt barnkonventionen rätten att tillåtas att fritt uttrycka sina åsikter. Därtill åligger det samhället ett ansvar att ta tillvara på de ungas engagemang och lyssna till deras synpunkter, idéer och förslag. Emellertid är det svårt att förverkliga ungas delaktighet i praktiken, då somliga ser barn som objekt i behov av skydd, ser andra barn som självständiga aktörer med rättigheter. Således utelämnas barn och ungdomar till enskilda vuxnas bemötande, vilket är otillräckligt för att fullt ut lyckas ta in barns åsikter och säkerställa deras rätt till deltagande. Den här undersökningen tog sin utgång ifrån tidigare forskning vilken har belyst ett behov av studier på ungdomars egna reflektioner över delaktighet i beslut som rör dem. Studien har lyft hur ungdomars perspektiv på delaktighet i samhället ser ut genom fyra frågeställningar. Den första handlar om ungdomars inställning till delaktighet, den andra om vilka samhällsintressen de vill påverka och den tredje handlar om vilka förutsättningar för delaktighet de önskar. Den fjärde frågeställningen besvaras utifrån resultatet från den första och tredje frågeställningen och handlar om i vilken utsträckning de vill vara med och påverka. En fallstudie i Jönköping har genomförts där åtta respondenter deltagit i individuella kvalitativa semi-strukturerade intervjuer. Resultatet bygger på en fenomenografisk analys av sammanställt datamaterial och analys av resultatet i jämförelse med Harts delaktighetstrappa. Resultatet visar bland annat att: ungdomarna upplevt att de blivit nedvärderade av vuxna, det mest förekommande intresseområdet för påverkan var skolan, de tycker delaktighet är viktigt och något som är allas rättighet och att de önskar att delaktigheten ska vara lättillgänglig och smidig att genomföra. I syfte att även sammanfatta ungdomars perspektiv på delaktighet genomfördes en analys i jämförelse med Harts delaktighetstrappa. Resultatet kunde således nå ett analytiskt djup och nå teorigenerering, då ungdomarna kategoriserades som tre olika idealtyper: *de förnöjsamma*, *reformisterna* och *de revolutionära*. Då syftet är att ge djupare förståelse för ungdomars livsvärld angående delaktighet, bör inte de analytiska konstruktionerna ses som renodlade och representativa för alla ungdomar. Istället bör resultatet främja förståelse för den dynamik som återfinns bland gruppen ungdomar.

Nyckelord: delaktighet, barns rättigheter, ungdomar, samhällspåverkan, delaktighetstrappa, Sverige

Postadress

Högskolan för lärande
och kommunikation (HLK)
Box 1026
551 11 JÖNKÖPING

Gatuadress

Gjuterigatan 5

Telefon

036-101000

Fax

036162585

Abstract

Susanna Holm & Klara Laago

Pages: 27

We youths also have opinions to say

A phenomenographic analysis of adolescents' perspectives on participation

According to the convention on the Rights of the Child, every child has the right to freely express his or her opinion. The society has a responsibility to include young people's participation, hence listen to their opinions and ideas. Nevertheless, it is difficult to implement young people's participation in practice as children are sometimes viewed as objects in need of protection and viewed by others as independent actors. Adults behavior affects the opportunities to participate and is therefore important to acknowledge. This essay is grounded in previous studies which have observed a need for further research on young people's own perspective on participation. Consequently, the purpose was to examine youth's perspective on participation in matters that concern them, just like article 12 claims. Four research questions have been answered. The first one concerns the youths point of views of participation, the second one their interest in matters revolving around youths in society and the third one concerns what prerequisites the youth's need to be able and willing to participate. The fourth research question was to what extent young people want to influence issues that concern them. It was answered based on the results of the first and the third questions and is presented in the analysis. The questions have been studied within the case of Jönköping. Data was collected through individual semi-structured interviews with eight participants. With a phenomenographic method the collected data was analyzed. In addition, the data was linked to levels of children's participation through Hart's Ladder of Participation which gave the results an order of precedence along with analytical depth and developed a theory. In summary, the findings conclude: the adolescents had experienced that adults often show a degrading attitude towards youth; there is a great interest in questions involving their schools; participation is important to youth and is every individual's right; and finally, societal participation needs to be further developed to become known and accessible for youth. It was further categorized into three different ideal types: the indifferent, the reformers and the revolutionary. The analytical constructions should not be viewed as complete and representative for all youths. Rather the result of this study should facilitate an understanding of the many dynamics of adolescents' participation in society

Keywords: Participation, children's rights, adolescents, influence, participation ladder, Sweden

Address	Street	Phone	Telefax
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) Box 1026 551 11 JÖNKÖPING	Gjuterigatan 5	036-101000	036162585

Tack!

Först och främst vill vi rikta ett stort tack till de ungdomar som avsatte tid för intervjuer och som förbehålls- löst delat med sig av sina tankar och upplevelser. Tack vare er möjliggjordes denna studie. Vidare känner vi stor tacksamhet till vår handledare Berndt Brikell som gett generöst av sin tid och bistått med vägledning. Vi vill också passa på att tacka våra korrekturläsare: Daniel Wästlund och Ingrid Laago samt ge ett särskilt tack till Morgan Holm som varit behjälplig vid två omfattande rättningar av uppsatsens språk. Slutligen utges ett tack till nära och kära som varit behövliga stöttepelare genom denna process.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.2 Problematisering & tidigare forskning	1
Barns eller vuxnas perspektiv?	2
1.3 Syfte & frågeställningar	2
1.4 Fallet Jönköping	3
Barn och unga i Jönköping	3
Delaktighetsfrågan på regional nivå	3
2. Teoretisk bakgrund	4
2.1 Barn och unga	4
2.2 Delaktighet	4
2.3 Delaktighetsmodeller	5
Harts delaktighetstrappa	5
3. Metod	7
3.1 Design & metodval	7
3.2 Avgränsningar	7
3.3 Urval & respondenter	7
3.4 Förberedelser	8
3.5 Genomförande	8
3.6 Dataanalys & avrapportering	9
3.7 Utmaningar & överväganden	10
Metodologiska utmaningar	10
Etiska överväganden	10
Undersökningens kvalitet	11
4. Resultat	11
4.1 Förförståelse för delaktighet	11
Uppfattningar om delaktighet	11
Erfarenheter av delaktighet	12
4.2 Inställning till delaktighet	12
Det händer ingenting	13
Motivation	13
Vuxensyn	13
När delaktighet blir aktuellt	14
4.3 Samhällsintressen	15
Sammanhang	15
Värderingsfrågor	15
Samhällsstrukturer	16
4.4 Förutsättningar för delaktighet	17

Vuxnas bemötande	17
Tillgänglighet	17
Former	17
5. Analys	18
5.1 Idealtyper för ungdomars inställning till delaktighet	18
5.2 Analys av idealtypernas delaktighetsnivå	19
De likgiltiga	19
Reformisterna	20
De revolutionära	21
5.3 Sammanfattande slutsats	23
6. Diskussion	24
6.1 Brist i urvalet	24
6.2 Önskan om tillgänglighet	24
6.3 Brist på erfarenheter	25
6.4 Maktstrukturer	25
6.5 Verklighetsbild	26
7. Framtida forskning	26
Källförteckning	28
Bilagor	31

1. Inledning

I Sverige lever två miljoner barn, som med sina experimenterande krafter och kreativitet, har kapacitet att leda samhället i nya riktningar. Samtidigt ställer samhället idag, omfattande krav på barn och unga och det är en central samhällsfråga att säkerställa dem goda uppväxtvillkor i enlighet med Förenta Nationernas [FN] konvention om barnets rättigheter [barnkonventionen] (Nordenfors, 2010). Barnkonventionen fastslår att barn inte är någon vuxens ägodel utan de är individer med egna rättigheter (Unicef, 2018). Artikel 12 framhåller att barn, som är i stånd att bilda egna åsikter, ska tillförsäkras rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet själv. Barnet skall få möjlighet att höras, antingen direkt eller genom en företrädare eller ett lämpligt organ som motsvarar nationell lagstiftning (Unicef, 2009). Det åligger alltså samhället ett ansvar att ta vara på de ungas engagemang och lyssna till deras synpunkter, idéer och förslag (Mucf, 2016). Sedan 1990 har Sverige varit folkrättsligt bundet att förverkliga barnkonventionen genom att uppfylla dess artiklar (Unicef, 2011). Däremot är konventionen ännu inte svensk lag, vilket gör att beslutsfattare och myndigheter har en tendens att avvisa den (Unicef, 2016).

Ungas demokratiska deltagande i samhällsorganisationer kan medföra goda effekter för dem personligen, men i förlängningen även gynna samhällsutvecklingen. Faktorer som främjas rör: deras identitetsutveckling, samhörighet till samhället, förmåga att delta, sociala kompetens och deras autonomi i politiska frågor. Demokratiskt deltagande underlättar för barn att begrunda sina förutsättningar och själva urskilja grundorsakerna till problemen; deltagandet underbygger förmågan att tackla motgångar (Hart, Daiute, Iltus, Kritt, Rome & Sabo, 1997). Vad som ytterligare påverkar individens värderingar, normer och övertygelser är sociala interaktioner inom exempelvis skola och media (Giddens & Sutton, 2014).

Trots att de flesta människor är överens om att delaktighet i sig, är något positivt, finns det oklarheter kring: 1) vad delaktighet egentligen leder till, 2) vad som faktiskt räknas som delaktighet och 3) vilken betydelse delaktighet kan ha för utanförskap (Nordenfors, 2010). Mitt i tvetydigheten och osäkerheten om vad delaktighet faktiskt innebär, existerar en växande medvetenhet om att det är mest värdefullt när det är rotat i barnets vardag. Vanligen ägnas mycket uppmärksamhet åt de formella politiska effekterna av barns deltagande. Emellertid, i takt med ökade krav på bevisföring över fördelarna med barns påverkan i beslutsfattandeprocesser, riktas lika mycket uppmärksamhet mot hur delaktigheten påverkar individuella och sociala processer (Percy-Smith & Thomas, 2010).

Det är uppenbart att området *barn och ungas delaktighet* saknar en definition. För att nå en begreppsbestämning behöver vi uppnå en förståelse av de olika sätt, i vilket barn och ungas deltagande förstås och förverkligas runt om i världen (Thomas & Percy-Smith, 2010).

1.2 Problematisering & tidigare forskning

Under de senaste 20 åren har aktiviteter och arbete med barn och ungas delaktighet ökat och det mest uppenbara inflytandet kan härledas till konventionen om barnets rättigheter (Percy-Smith & Thomas, 2010). Flertalet författare ser ett antal svårigheter med att praktiskt tillämpa konventionen i daglig verksamhet (Nordenfors, 2010). Ett exempel på en sådan komplexitet rör de spänningsförhållanden som finns inom barnkonventionen, vilka uppkommer av olika syn på barn. Medan somliga ser barn som objekt i behov av skydd, ser andra barn som självständiga aktörer med rättigheter. Forskning visar att det ofta landar på enskilda handläggare att göra en avvägning mellan barnets rätt att göra sin röst hörd och barnets behov av skydd. Således utlämnas barn och unga till enskilda beslutsfattares kunskaper om deras behov och rättigheter (Nordenfors, 2010).

I en studie från Sverige av Cele och van der Burgt (2015), framkom att delaktighet ofta likställs med konsultationsprocesser, vilka i sin tur innefattar varierat med utrymme för barn och unga att bli lyssnade på.

Studien visade att tjänstemän misslyckas med att inkludera det som uppdragats från genomförda konsultationer med barn, i det slutgiltiga resultatet. Det menar författarna på, innebär att konsultationer i den svenska kontexten i hög grad innebär ett icke-deltagande. Fortsättningsvis argumenterar de för att konsultationer är betydelsefulla och därför måste de genomföras med kunskap och respekt för barns kompetenser (Cele & van der Burgt, 2015).

Barns eller vuxnas perspektiv?

Flera tidigare studier har demonstrerat att vuxna har en nyckelroll vad gäller barns möjligheter till deltagande i samhället (Borgne & Tisdall, 2017; Collins, 2017; Cele & van der Burgt, 2015). Borgne och Tisdall (2017) drar slutsatsen att barns omgivning och personliga relationer både kan hindra och möjliggöra deras delaktighet och uppvisande av sina kompetenser. Collins (2017) hävdar att vuxna har ett centralt ansvar för att ta vara på barns förmågor och kapaciteter, istället för att se barn som någon i behov av hjälp. Ett annat argument förs av Cele och van der Burgt (2015) som menar på att så länge barns behov definieras *top-down*, kommer det inte att existera något riktigt utrymme för inflytande.

Vad gäller att inkludera barn och ungas egna perspektiv på delaktighet, brister många studier (Cele & van der Burgt, 2015; Howe; 2009, Horgan; 2017; Collins, 2017). Därtill pekar flera författare på nödvändigheten av att lyfta in barns egna perspektiv på deltagande (Jans, 2004; Howe, 2009). Jans menar på att forskning på området med barns delaktighet hittills fokuserat på de vuxnas roll gällande främjandet av barns sociala påverkan. Om forskningen istället involverar de ungas egna perspektiv kan det generera mer förståelse för deras lekfulla och ambivalenta form av medborgarskap (Jans, 2004).

Att undersöka barn och ungas perspektiv på ett fenomen som delaktighet berör hur de förstår sin sociala verklighet. Hur människor tolkar sin livsvärld har enligt Danemark, Ekström, Jakobsen & Karlsson (2003) med deras kontrafaktiska tänkande att göra vilket handlar om varje individs förmåga att föreställa sig något som inte finns. Studien undersöker ungdomars egna perspektiv på delaktighet i frågor som de har rätt att påverka, vilket har att göra med deras förmåga att förstå sig en annan verklighet. Enligt Giddens och Sutton (2014) har det på senare tid har det också visats att barn inte bara registrerar det de ser utan även tolkar innehållet. Det är något som blir aktuellt när det kommer till barns uppfattningar av media. Barn har tidigare framställts som okritiska i sina reaktioner på det de ser (Giddens & Sutton, 2014). Barns förmågor har på så vis utgjort en svårighet för samhället att ge dem makt i frågor som rör dem.

Percy-Smith & Thomas (2010) konstaterar att barn måste tillåtas att vara aktiva medborgare som uttrycker sina egna värderingar och perspektiv. På så sätt har de möjlighet att informera om och agera sina rättigheter och när nödvändigt, förmåga att protestera mot dem som har makt över deras liv. Då kan de åtnjuta verkliga fördelar i sina liv och skapa en bättre framtid för sig själva (Percy-Smith & Thomas, 2010).

1.3 Syfte & frågeställningar

Syftet med den här studien är att undersöka ungdomar i Jönköpings perspektiv på delaktighet i beslutsfattanden som rör dem.

1. Hur ser ungdomars inställning till delaktighet ut?
2. Vilka är ungdomars samhällsintressen?
3. Hur ser ungdomar på sina förutsättningar till delaktighet?
4. I vilken utsträckning vill ungdomar vara med och påverka frågor som rör dem?

1.4 Fallet Jönköping

Som bakgrund till föreliggande undersökning, beskrivs i det här kapitlet de strukturer som ungdomar i Jönköping idag lever med.

Barn och unga i Jönköping

Av Jönköpings kommuns 137 481 invånare tillhör 32 209 ålderskategorin 0–19 år (Kommun- och landstingsdatabasen, 2017). Det som uttryckts av barn om Jönköping är att det är en trygg, vacker och rolig plats. Samtidigt berättas om områden där barnkonventionens artiklar inte till fullo uppfylls. I en årlig översikt av barns levnadsvillkor i kommunen har flera förbättringsområden exemplifierats. Ett av dem är just barns förutsättningar till att utöva artikel 12 (Jönköpings Kommun, 2016).

År 2015 gjordes en satsning på området delaktighet, som en effekt av kartlagt förbättringsområde. Kommunen anställde under sommaren, tolv ungdomar mellan 14 och 18 år för att utveckla former för hur barn och unga kan vara delaktiga i samhällsbeslut. Gruppen kom att kallas *kommunutvecklarna*, vilka efter sommaren fortsatte sin anställning och fick andra tillfälliga uppdrag på sitt bord (Jönköpings kommun, 2016).

Flera av de kommunala skolorna har kanaler för elevers delaktighet, som ingår i de ordinarie strukturerna på skolorna. Vanligen organiseras elevinflytandet klassvis, i form av elevråd vilket fokuserar på att utveckla skolmiljön (Erik-Dahlbergsgymnasiet, u.å.; Bäckadalsgymnasiet, u.å.). Emellertid har förtroendet för elevrådskanalerna visat sig vara lågt, genom elevers skildringar i Jönköping. Eleverna har beskrivit att råden fokuserar på irrelevanta och ointressanta ämnen men att de egentligen vill påverka i frågor som rör deras skola och utbildning (Jönköpings kommun, 2016).

Kommunen har också under de senaste åren erbjudit utbildningsdagar om barnkonventionen till personal och ett av de teman som utbildats om, är just inkludering och delaktighet. Under perioden 2014 till 2016 utbildades cirka 800 personer i barnkonventionen på grundnivå. Det erbjöds även fördjupningskurser om specifika artiklar (2, 3, 4, 12 och 42) där 29 personer utbildades i artikel 12, om delaktighet och inflytande (Jönköpings kommun, 2016).

Nämnder i kommunen har likaså spelat en roll för barnens delaktighet, genom att de anordnat fristående projekt i syfte att inkludera barns perspektiv. Ett gott exempel på hur en dialog förts med barn i Jönköping var utvecklandet av stadens cykelbanor. När ett nytt cykelprogram togs fram 2016 valdes en skola ut för konsultation med barn i syfte att basera programmet på ett bredare kunskapsunderlag. Barnen fick bidra med sina tankar kring cykelfrågor. Utöver dialogen på skolan rådfrågades kommunutvecklare (Jönköpings kommun, 2016). Flera liknande projekt har förekommit, men en kontinuerlig dialog med barn som omfattar alla frågor som rör dem i samhället, saknas ännu.

Delaktighetsfrågan på regional nivå

Ett systematiskt arbete med delaktighetsfrågan finns inte i Jönköping, däremot berörs frågan i ett kommunövergripande samarbete på regional nivå. Region Jönköpings län har belyst behovet av att samla en generell representation av medborgarnas perspektiv, vilket görs i form av brukarmedverkan. Med brukare menas de personer med erfarenhet av en specifik samhällstjänst. Medborgare bör alltså erbjudas att delta under planerings-, genomförande- och uppföljning-stadier av aktiviteter, inom de områden som berör dem särskilt. Utbildning är exempel på ett område som ungdomar berörs särskilt av. I strategin för ”inflytande och delaktighet för personer med egen erfarenhet” (Region Jönköpings län, 2017) nämner regionen sitt mål i sammanhanget. Regionen vill öka inflytandet från rådande nivå, där medborgarnas delaktighet endast är *symboliskt*, till en nivå där delaktigheten blir ett *partnerskap* mellan beslutsfattare och medborgare (Region

Jönköpings län, 2017). De här nivåerna baseras på en modell för delaktighet, som beskrivs mer ingående i nästa kapitel.

2. Teoretisk bakgrund

Utan en teoretisk förankring blir inget insamlat material, vetenskap (Bjereld, Demker & Hinnfors, 2009: 22). Därav beskrivs nedan den begreppsliga apparatur som studien vilar på samt den teoretiska modell som ligger till grund för analysen.

2.1 Barn och unga

Olika begrepp används för att beskriva åldersgruppen som är mellan 0–18 år. Begreppet barn syftar vanligen till att omfatta hela åldersspannet. *Ungdomar* används som avgränsning mot endast de äldre barnen, i åldrarna 13–18 år (Hägglund, Quennerstedt & Thelander, 2013: 19). Ett tredje begrepp som har börjat användas alltmer i offentliga dokument är *barn och unga*, vilket syftar på att täcka in alla åldrarna men samtidigt betona att det finns en skillnad mellan yngre och äldre barn (Jönköpings Kommun, 2016).

2.2 Delaktighet

Percy-Smith och Thomas har sammanställt teoretiska och praktiska fynd inom barns delaktighet och bedömt att det saknas ett tillförlitligt och sammanhängande teoretiskt ramverk för att leda forskningen om delaktighet (2010). Begreppet förekommer exempelvis inte i barnkonventionen utan har utvecklats på senare år från den praktiska tillämpningen av artikel 12. Förenta Nationernas barnrättskommitté beskriver ordet på engelska.

ongoing processes, which include information-sharing and dialogue between children and adults based on mutual respect, and in which children can learn how their views and those of adults are taken into account and shape the outcome of such processes (Committee on the Rights of the Child, 2009).

Då skilda tolkningar av begreppet delaktighet har utvecklats från den praxis som förekommit, har olika diskurser framträtt. Pinkney har redogjort för fyra diskurser på området barn och ungas delaktighet och beskriver att diskurserna strukturerar både vårt tänkande och språkbruk om barn (2011).

Den första diskursen, kallas *rättighetsdiskursen* och grundar sig på ett post-strukturalistiskt perspektiv på mänskliga rättigheter. Inom rättighetsdiskursen belyses barns självständighet och aktörskap. Ofta används beteckningen *vi* för barnen i policydokument. Jans (2004) och Sundhall (2017) resonerar likt rättighetsdiskursen, när de argumenterar för att det i dagens samhälle bör bli alltmer tillåtande att barn presenterar sig själva som sociala aktörer och fullvärdiga medborgare (Pinkney, 2011). Exempel från Sverige som driver ett tydligt rättighetsperspektiv är Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (Mucf, 2016).

En annan diskurs som återfinns är *Managerialism*, som ibland liknar rättighetsperspektivet då barnens syn och aktörskap ofta betonas. Skillnaden är att barnen istället omnämns som kunder. Deltagandet blir följaktligen en tjänst med höga krav som måste presteras fram och då det ofta råder begränsade resurser inom sociala välfärdssektorn, har det resulterat i att lägre standard accepteras (Pinkney, 2011).

Den tredje retoriken, förespråkas av Agud, Novella Cámara & Berñe (2014), som intar en universell syn där barn beskrivs som omogna och i behov av vuxna som sina *gatekeepers for participation*. Denna utvecklingsdiskurs, kallar Pinkney för *developmentalism* och den är rotad i utvecklings-psykologiska teorier om barn; developmentalisterna hänvisar ofta till nya rön om barns utveckling (2011).

Den sista diskursen är *protektionism*. Protektionisterna uppfattar barndom som en tid för lek och de betraktar barn som oskyldiga och i behov av beskydd. Ställningstagandet resulterar i att vuxna är överbeskyddande och det kan gå så långt att barnen skyddas från att bli informerade om frågor som rör dem. Pinkney drar slutsatsen att bland de fyra nämnda perspektiven, är de allmänt rådande uppfattningarna protektionism och developmentalism (Pinkney, 2011).

Som de olika diskurserna reflekterat, och som flera forskare påpekat, ligger sociala normer och maktordningar till grund för hur begreppet delaktighet tolkas. De fördomar vuxna bär på begränsar barnen och det har talats om ett så kallat *competence bias* gentemot barns delaktighet (Federle, 1995). Rådande maktstrukturer förhindrar på så vis att problemet reds ut. För att möjliggöra marginaliserade gruppers delaktighet, krävs att rättighetsbärare själva identifierar de strukturella förändringar som behövs (Stecher, 2014).

Vår förståelse av målet för barn och ungas delaktighet överensstämmer med definitionen från FN:s barnrättskommitté. Däremot vill vi ta avstånd från att på förhand styra ungdomarnas uppfattning om hur delaktighet bör se ut och därmed definieras. Anledningen till ett sådant ställningstagande grundas på att ungdomarna i den här studien, själva får identifiera sin verklighet och sitt perspektiv på de strukturer de sett i koppling till delaktighet.

2.3 Delaktighetsmodeller

Delaktighet och inflytande visualiseras regelbundet i form av trappmodeller. I strategin för Region Jönköpings Län återfinns kombinationer av välkända modeller för delaktighet, anpassade efter Jönköpingsregionen (Region Jönköpings Län, 2017). Där refereras till tre olika forskares bidrag på området, exempelvis Hart (1992) vars modell presenteras nedan och används senare vid analysen. Vi vill, i enlighet med andra författare (Bjereld, Demker & Hinnfors), påpeka att sådana här modeller bör betraktas som baserade på normativa teorier (2009).

Harts delaktighetstrappa

Roger Harts tidigare forskning har fokuserat på relationen mellan barns utveckling och deras fysiska miljö. Som praktiker har han arbetat med barns rätt till inflytande, artikel 12, och stött på flertalet exempel på olika delaktighetsformer. På uppdrag av UNICEF reder Hart ut olika perspektiv på fenomenet delaktighet. Han har skapat en modell med åtta nivåer på hur barns inflytande både möjliggörs och förhindras, se figur 1. Syftet bakom modellen har varit att bistå vid utformningen av barns delaktighet och Hart beskriver att modellen formades för att skapa klassificeringar (Hart, 1992: 11). I föreliggande avsnitt presenteras Harts modell där det engelska språket bibehålls för att bekanta läsaren med ursprungsmodellen. Modellen kommer sedan att översättas i syfte att kopplas enklare till studiens resultat då den används vid analysen.

Hart illustrerar olika sätt som barns perspektiv och åsikter inte inkluderas, på de tre nedersta nivåerna av delaktighetstrappan. Trots bristen på delaktighetskanaler, möjliggör vuxna inte sällan barns delaktighet sporadiskt för den goda sakens skull eller med syftet att förändra något. Men de tre lägsta nivåerna på delaktighet tenderar samtidigt att underminera barns faktiska inflytande. Det kan resultera i att barn upplever hyckleri vilket även skadar relationen mellan vuxna och barn. De resterande fem nivåerna av delaktighets-trappan är istället exempel på hur barns inflytande möjliggörs i olika grader (Hart, 1992: 9–10).

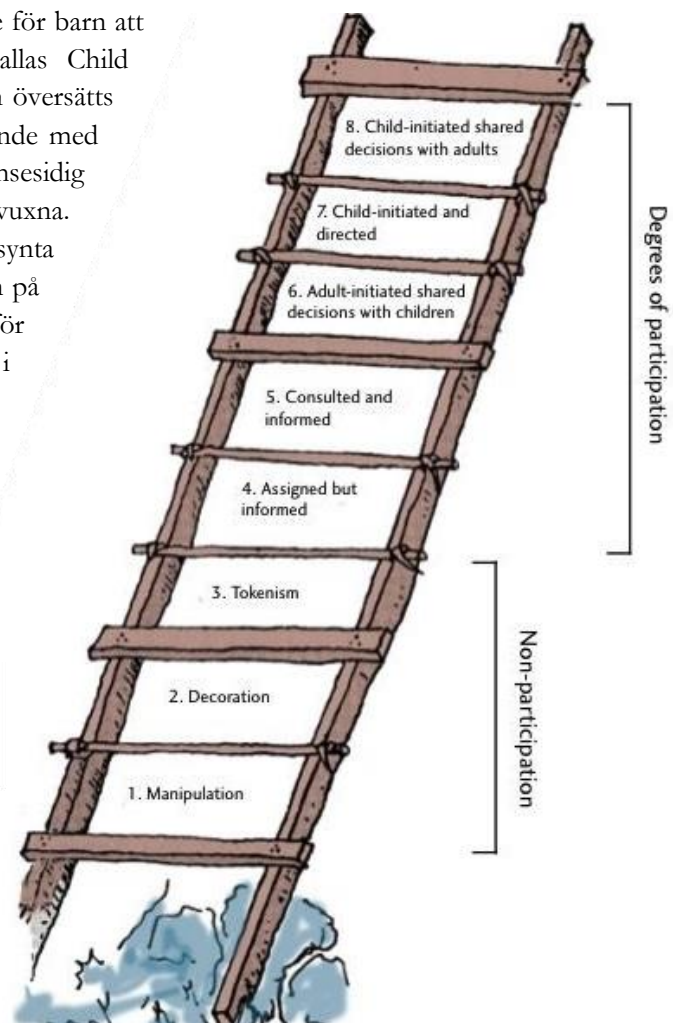
Nivå tre i delaktighetstrappan kan översättas från engelskans *Tokenism* till *Symbolism* på svenska. Nivån är vitt förekommande i globala nord, då kunskap om uppfostran fått en stark ställning där. Insatserna som drivits enligt symbolism syftar ofta på att ställa barnets bästa i centrum men genom misslyckade former av delaktighet har det lett till manipulerande effekter. En vanlig brist i sådana fall har varit möjligheten för barn

att bli informerade och förberedda på det uppdrag de fått, vilket istället hade skapat inkludering (Hart, 1992: 9–10).

Genuin delaktighet syns först på nivå fyra som Hart benämner *Assigned but Informed*. Formuleringen betonar hur barnen vid de fallen har blivit tilldelade en begränsad roll men ändå blivit informerade om sitt uppdrag på förhand vilket möjliggör ett genuint deltagande från barnens sida. För att nå den här grundläggande nivån på genuin delaktighet eller någon av de högre nivåerna, ställs fyra krav på hur delaktigheten bör se ut:

- 1) Barn bör vara införstådda med aktivitetens ändamål.
 - 2) De ska känna till hur beslutsfattanden gått till angående deras inblandning.
 - 3) Barnens funktion bör vara av betydelse och inte för syns skull.
 - 4) Det är viktigt att barnen själva väljer att delta, efter aktivitetens syften uppenbarats för dem.
- (Hart, 1992: 11)

Följande tre nivåer på delaktighet benämns som: Consulted and Informed vilket här översätts till Konsulterade och informerade, Adult Initiated Shared Decisions with Children översatt till På vuxnas initiativ, delat beslutsfattande med barn och Child Initiated and Directed som översätts till På barns initiativ och direktiv. Då det femte steget i delaktighetsstegen inkluderar barn vid utformningen av aktiviteter, går nästa nivå längre genom att barnen inte bara får delta utan även får bära en del av makten bakom beslutsfattanden som rör dem. Skillnaden mellan nivå sex och sju, är att barns deltagande på det högre planet initieras av barns behov och idéer istället för att begränsas till vuxnas intresseområden för barns delaktighet. På den sjunde nivån ges dessutom utrymme för barn att styra. Det åttonde och högsta steget kallas Child Initiated, Shared Decisions with Adults och översätts här till På barns initiativ, delat beslutsfattande med vuxna. Delaktighetsnivån präglas här av ömsesidig förståelse och inflytande för barn och vuxna. Verkliga exempel från den här nivån är sällsynta och Hart menar att grundorsaken är bristen på vuxna med genuin omtanke och lyhördhet för de yngres intressen. I en aktivitet som går i linje med de högsta kraven på delaktighet, bör de vuxna vara observanta på, möjliggöra för och stödja barnens egna initiativ. (Hart, 1992: 12–15).

Figur 1. Hart, R. (1992). *The Ladder of Participation*. Ur *Children's participation: From tokenism to citizenship* (s. 8), av Hart, R. 1992. Innocenti Essays. Florence: UNICEF - United Nations Children's Fund.

3. Metod

Följande kapitel presenterar undersökningens förfarande. Kapitlet avslutas med att problematisera de huvudsakliga utmaningar som studien inneburit.

3.1 Design & metodval

Med fallstudien som design kan den här studien ge förståelse för komplicerade sociala företeelser samtidigt som meningsfullheten i verkligheten skildras genom att helheten bibehålls. Fallstudiens resultat är inte generaliserbara för andra populationer, men kan leverera allmänna slutsatser om teorier, så kallad analytisk generalisering (Yin, 2007).

Material samlades in genom intervjuer med ett kvalitativt angreppssätt, i syfte att belysa ungdomars livsvärld (Dalen, 2015). För att utröna resultatets karaktär brukades fenomenografisk analys som fokuserar på hur individer upplever ett fenomen i en viss kontext, i det här fallet delaktighet i samhället (Wihlborg, 2017), som specificerats tidigare. Det är således en variation av subjektiva sanningar som explorativt söktes efter genom den här metoden (ibid: 108). Resultatet analyserades slutligen med hjälp av Harts delaktighetstrappa som urskilde gradskillnader i ungdomarnas delaktighet och på så vis tillfördes ännu en dimension till forskningsresultatet.

3.2 Avgränsningar

Studien fokuserar på ungdomars deltagande i beslutsprocesser som har inverkan på miljöer där de ofta befinner sig eller samhällstjänster som de åtnjuter. Den här formen av delaktighet inkluderar exempelvis påverkan i skola, stadsplanering, kulturliv, sportaktiviteter och kollektivtrafik. Här inkluderas inte familjekontexten. Därtill bör nämnas att studien inte fokuserar på faktorerna i sig, utan tillämpar ett holistiskt perspektiv på delaktigheten. Fortsättningsvis i studien används ordet delaktighet, vilket innefattar den här avgränsningen.

Eftersom delaktighet i samhället är en utbredd företeelse, har urvalet avgränsats till ungdomar mellan 15–17 år som går i nian och årskurs 1 och 2 på gymnasiet och därav fortfarande befinner sig inom ålderskategorin barn. Argumentet för denna avgränsning är att ungdomar i de äldre åldrarna har studerat frågorna: demokrati, rättigheter och delaktighet mer utförligt. De har således mer att tillföra till undersökningen, än yngre barn och ungdomar.

3.3 Urval & respondenter

Respondenter återfanns genom besök på mötesplatsen *Brunnen*, kontakt med gymnasieskolor och genom personliga kontakter. Frågan om generalisering blir aktuell vid urvalsprocesser, men då fallstudiens mål inte är att statistiskt generalisera, fyllde inte urvalet denna funktion för den här undersökningen (Yin, 2007). Istället har ett strategiskt urval tillämpats, i syfte att skapa variation i urvalet. Genom att inkludera respondenter med olika bakgrund är det enklare att uttala sig om den grupp som forskningsfrågan handlar om (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014).

Det krävdes likväl ett mindre antal respondenter, åtta stycken, då en slumpmässig sampling inte kunde garantera ett urval som genererade data med en viss kvalitet lämplig för tolkning och analys. Därav har kriterier ställts på urvalet (Dalen, 2015). I syfte att avgöra vilka kriterier som var av central betydelse för studien tillfrågades några ungdomar. De ansåg inte att kön var en variabel som kunde påverka resultatet märkbart. Istället såg de skola och program som två viktiga faktorer att ta hänsyn till vid urvalsprocessen. Därav utgjordes urvalet av respondenter som representerade tre högstadieskolor och två gymnasieskolor och inom dem, totalt fem olika program.

Dalen (2015) beskriver avsikten med att inkludera olika ytterpunkter för populationen, vilket är en strategi för att komma ifrån en för snäv urvalsram. Två av respondenterna hade utländsk bakgrund och två hade någon form av funktionshinder. Genom krav på variation i urvalet, kunde en helhet bättre reflekteras samt tillföra mångfald och nyanser till forskningen (Dalen, 2015).

För att vidhålla ett etiskt förhållningssätt och säkerställa respondenternas anonymitet har samtliga respondenter getts fingerade namn i uppsatsen. De personuppgifter och variabler som kan avslöja ungdomarnas identiteter eller är irrelevanta för studiens resultat har uteslutits.

I tabellen till höger presenteras undersökningens respondenter där även deras pseudonymer återges.

Tabell 1.
Undersökningens respondenter

Respondent	Ålder	Skola	Elevråd
Ester	17	gymnasiet år 2	2 år
Lucas	15	högstadiet år 3	nej
Joel	16	gymnasiet år 2	nej
Martin	16	gymnasiet år 2	nej
David	15	högstadiet år 3	5 år
Anna	17	gymnasiet år 2	nej
Sebastian	16	högstadiet år 3	3 år
Sofia	15	gymnasiet år 1	nej

3.4 Förberedelser

Initialt genomfördes en pilotstudie som inkluderade två intervjuer, i syfte att bli bekanta med metoderna och teknikerna (Bryman, 2002). Pilotstudien utfördes för att tillföra möjligheter till förbättring på två sätt, dels rörande innehållet i materialet men också för att pröva de olika tillvägagångssätt som kan tillämpas vid insamlingen (Yin, 2007).

Intervjuguiden och frågorna behövde genomgå prövning och korrigeras efter de aspekter som pilotstudien belyst. Somliga aspekter krävde förbättringar, vilka rörde frågornas utformning och upplägg. Då begreppet delaktighet till en början misstolkades, uppmärksammades ett behov av att samtala med respondenterna om delaktighet. Fortsättningsvis prioriterades därför att i början av intervjuerna specificera att frågorna handlade om beslutsprocesser som rör barn. Andra faktorer avsåg intervjuarens kroppsspråk, tonfall och bemötande. Genom att analysera beteenden under pilotstudien, kunde risker inför kommande intervjuer minimeras. Efteråt fördes samtal med respondenterna, för att ta vara på deras reflektioner och upplevelser (Dalen, 2015). Resultatet från pilotstudien sammanställdes i en mindre rapport med syftet att fungera som underlag för förbättringar.

3.5 Genomförande

Efter pilotstudien samlades undersökningens empiriska underlag in genom åtta individuella semi-strukturerade intervjuer. Tillvägagångssättet medförde flexibilitet avseende ordningsföljden på frågorna, möjligheten att ställa följdfrågor och möjligheten till att kunna reda ut tveksamheter. Sökandet koncentrerades mot förståelse för beteenden, värderingar och åsikter i förhållande till den kontext där undersökningen genomfördes (Bryman, 2002). På så sätt kunde nämnda faktorer visa på olika uttryck för ungdomars perspektiv på delaktighet.

Intervjuerna utgick från intervjuguiden (bilaga 1) som bestod av elva frågor inklusive en till tre följdfrågor per fråga. Intervjufrågorna strukturerades efter forskningsfrågorna och placerades i logisk ordning (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014).

Intervjuerna tog mellan 15 och 45 minuter och utfördes på varierande platser. Två intervjuer genomfördes på respondenternas skola under lektionstid och resterande sex intervjuer ägde rum på respondenternas fritid. De lokaler som fanns tillgängliga utnyttjades; ibland genomfördes intervjuerna i rum på vår högskola och

ibland på elevernas skolor. Då det var viktigt att ungdomarna kände trygghet i intervjukontexten, fick de möjlighet att välja plats själva.

För att säkerställa att allt som sagts och att respondenternas betoningar inkluderades, spelades samtliga intervjuer in och transkriberades, vilket främjade analysarbetet (Bryman, 2002). Vid transkriberingen var det centralt att behålla respondenternas uttryckssätt och språk för att således stärka validiteten (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014). Att spela in intervjuerna var fördelaktigt för att kunna vara uppmärksam som intervjuare och följa upp intressanta synpunkter, istället för att behöva anteckna. Samtidigt genomfördes det med en medvetenhet om nackdelarna, då inspelning och transkribering är ett mycket tidskrävande tillvägagångssätt samtidigt som intervjupersonerna kan hämmas av inspelningsutrustningen (Bryman, 2002). Det sistnämnda var en faktor som diskuterades med pilotstudiens respondenter i efterhand, vilket de inte ansåg vara ett hinder.

För att minimera risken att förlora viktig information och respondenternas uttryck, deltog båda författarna för studien vid intervjuerna. Under samtliga intervjuer innebar det två olika ansvarsområden; den ena ansvarade för att leda samtalet medan den andra förde fältanteckningar över yttre förhållanden. I syfte att skapa trygghet hos respondenterna och undvika en känsla av underlägsenhet, hade den som förde fältanteckningar en diskret roll.

Fältanteckningarna kompletterades vid intervjuens slut med de aspekter som synliggjorts som centrala, som inte inkluderats på ljudfilen. Noteringar gjordes även om utmärkande beteenden och betydelsefull icke-verbal kommunikation (Dalen, 2015) men likaså om rådande atmosfär och förmodade intentioner som uppmärksammats i respondenternas svar (Denscombe, 2009).

3.6 Dataanalys & avrapportering

Med hjälp av ett fenomenografiskt angreppssätt till materialet som studeras kan individens omvärldsförståelse undersökas. Målet med den fenomenografiska analysen har varit att både illustrera variationsbredden i utsagorna och skildra det mönster som uppstår av variationerna. Variationerna synliggjordes genom att idealtyper framkom efter analysen (Wihlborg, 2017). Det finns likheter mellan den här metoden och en traditionell innehållsanalys men då en innehållsanalys även innebär kodning och kvantifiering av data (Denscombe, 2009) tillät den fenomenografiska analysen ett större fokus riktat mot helheten av de variationer som respondenterna skildrat (Wihlborg, 2017).

Tolkning av citaten påbörjades egentligen redan under intervjuerna genom valet av följdfrågor som ställdes, för att utforska underliggande betydelser. Utsagorna undersöktes sedan med ett relationistiskt synsätt där erfarenheterna av delaktighet stod i centrum för förståelsen av respondentens relation till fenomenet (Wihlborg, 2017). Råmaterialet som granskades var ljudfiler från intervjuerna och transkriberingen blev första steget av datareduktionen. För att bibehålla råmaterialet som grund för analysen och undvika risken för skeva tolkningar, gjordes grundliga kontroller av utskriften, i relation till ljudfilerna. Även små oklarheter gav hänvisning tillbaka till ljudfilen (Dalen, 2015). Stegen för fenomenografisk analys genomfördes gemensamt av författarna för att problematisera och ifrågasätta varandras tolkningar av utsagorna, med målet att finna respondenternas sanna uppfattningar av fenomenet.

I syfte att på ett empiriskt sätt finna svar på frågeställningarna tillämpades fenomenografins sju steg med systematik, för alla intervjuer. Anvisningar har funnits i Wihlborgs (2017) beskrivning av metoden samt av Dalens (2015) instruktioner om genomförande av intervjuer. Wihlborg (2017) använder ordet kategori när metoden beskrivs, vilket valdes att kallas tema i den här studien, för enkelhetens skull. Fältanteckningarna användes vid behov i analysen, som ett komplement till datamaterialet som ljudinspelningen innehöll (Denscombe, 2009).

- 1) Ljudinspelningarna lyssnades på i samband med läsning av intervjuutskriften.
- 2) Centrala delar av materialet markerades och förtydligades i egna formuleringar.
- 3) De meningsbärande utsagorna identifierades och sammanställdes för varje frågeställning.
- 4) Teman och underliggande aspekter började formuleras och preliminärt namnges.
- 5) Inbördes relationer mellan teman och aspekter problematiserades.
- 6) Resultatets struktur formades och namn för teman och aspekter fastställdes.
- 7) Aspekter prövades gentemot överliggande tema. Vidare prövades temana gentemot grundmaterialet, ljudfilerna. Vid det här momentet kunde grupperingar av typer uttydas och vaga beskrivningskategorier började formuleras, men kunde ännu inte fastställas.

Som nämnts av Wihlborg (2017) kan ett behov av vidare undersökning av beskrivningskategorierna behövas, vilket var fallet för den här studien då idealtyper skulle formuleras i relation till Harts delaktighetstrappa vilket skapade en hierarkisk rangordning (Wihlborg, 2017). I samband med applicering av Harts teori förtätades idealtyperna vilket gjorde att somliga innebörder uppgick i varandra och somliga föll bort då de inte längre ansågs relevanta.

3.7 Utmaningar & överväganden

Nedan presenteras ett antal utmaningar som har reflekterats kring och tagits hänsyn till, vid undersökningens planering och genomförande.

Metodologiska utmaningar

Att finna respondenter utgjorde en av undersökningens utmaningar då kontakter på gymnasieskolorna tenderade att vara upptagna. Redan innan undersökningens start sågs denna risk och genom ett strategiskt urval möjliggjordes flexibilitet i urvalsprocessen och andra respondenter kunde .. prata med Susanna!

Vid intervjuandet återfanns olika utmaningar, då vuxna och barn skiljer sig åt i flera avseenden. Ungdomarna använde ett annorlunda språkbruk och hade emellanåt andra associationer till de formuleringar intervjuguiden innehöll. För att intervjua ungdomarna krävdes därför extra noggranna förberedelser om den kommunikation de använder. Pilotstudien klargjorde några kommunikationssvårigheter vilket gav upphov till en förbättrad intervjuguide. För att ge ungdomarna en känsla av trygghet, krävdes ibland bekräftelse från intervjuaren (Dalen, 2015).

Likafullt var tidigare erfarenheter av samspel med barn, som forskarna hade från ledarskaps erfarenheter inom både ideellt och avlönat arbete med barn och ungdomar, av värde. Syftet var att kunna uppträda formellt men naturligt vid intervjuerna. Förkunskaperna om barn underlättade också för att applicera ett barnperspektiv under intervjun vilket var centralt för att förstå barnens livsvärld (Dalen, 2015).

Analysstadiet präglades främst av svårigheten att balansera mellan närhet och distans till respondenterna. Det var därutöver angelägenhet att identifiera eventuella ogynnsamma bieffekter av forskningen samt arbeta för att minimera risken för dessa (Dalen, 2015).

Etiska överväganden

Det finns inga raka uttalanden vad gäller etiska förhållningssätt och därav ges utrymme för individuella ställningstaganden (Bryman, 2002). Den här studien förhåller sig till fyra grundläggande etiska principer som Bryman presenterar, som bland annat gäller för svensk forskning; 1) informationskravet, 2) samtyckeskravet, 3) konfidentialitetskravet och slutligen 4) nyttjandekravet (ibid). Med principerna i beaktande, togs följande åtgärder. När ungdomarna tillfrågades om att medverka i studien, gavs samtliga tydlig information om undersökningens syfte och tillvägagångssätt och att det insamlade materialet endast avsågs användas till den

här studien. Det tydliggjordes dessutom att deras medverkan var helt frivillig och att de hade rätt att närsomhelst avbryta sitt deltagande om de så önskade. Ungdomarna informerades likaså om deras möjlighet till konfidentialitet.

Enligt etikprövningslagen får forskning endast genomföras om respondenten har samtyckt till den forskning som avser henne eller honom. Om forskningspersonen har fyllt 15 år men inte 18 år och inser vad forskningen innebär, skall han eller hon själv informeras om och samtycka till studien. Samtycket ska vara frivilligt, tydligt och avgränsat till viss forskning och det ska dokumenteras (Regeringskansliet, 2003). Med anledning av ovan riktlinjer formulerades ett samtyckesbrev (bilaga 2) som samtliga respondenter fick skriva under, innan de medverkade i studien.

Undersökningens kvalitet

Validiteten på det insamlade materialet stärktes genom att följande åtgärder vidtogs. Stödfrågor användes i syfte att förtydliga respondenternas svar, då de kan uttrycka sig oklart eller lämna ämnet. Ett sådant förfarande ökar undersökningens validitet. Stödfrågor var också behjälpliga för att få ut mer information och detaljer vid intervjuerna. För att därutöver minimera risken för låg validitet undveks ledande frågor, då öppna frågor där intervjupersonerna tilläts berätta om sina uppfattningar, främjar en god kvalitet på resultatet. För att undvika missuppfattningar kring frågornas betydelse, togs noga hänsyn till språkbruket (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014).

Ett antal strategier har tillämpats också vid analysen, i syfte att säkerställa kvalitén. För det första ägnades databearbetningen en ansenlig mängd tid. Det vidtogs noggranna åtgärder med att följa upp och analysera sådana observationer vilka stred mot de huvudmönster undersökningen identifierat. Därutöver kontrollerades tolkningarna återkommande gentemot personer som befinner sig i de miljöer som studerades. Avslutningsvis var det väsentligt att använda begrepp på ett konsekvent sätt, något som eftersträvas inom kvalitativ forskning (Hjerm, Lindgren & Nilsson, 2014).

4. Resultat

Studiens resultat presenteras först utifrån undersökningens tre första frågeställningar vilka beskrivs som: inställning till delaktighet, samhällsintressen och förutsättningar för delaktighet. Genom den fenomenografiska analysen kunde till en början centrala teman uttydas som gav en övergripande struktur för de underliggande aspekter som framkom. Aspekterna beskriver konkreta fenomen från ungdomarnas uttalanden och de har placerats under den frågeställning de främst berör. Samtidigt berör de flera frågeställningar, vilket gör att temana överlappar flera av forskningsfrågorna. Då temana har inbördes närhet till varandra har ordningen på presentationen ingen hierarkisk betydelse. Varje tema presenteras därav inom den frågeställning det är mest centralt för. Den fjärde frågeställningen om i vilken utsträckning ungdomar vill vara delaktiga baseras på resultatet från den första och tredje frågeställningen. Genom den fenomenografiska analysen formades tre idealtyper som vidare analyserades i jämförelse med Harts delaktighetsstrappa. Resultatet för den fjärde frågeställningen presenteras därav i analyskapitlet.

4.1 Förförståelse för delaktighet

Resultatet inleds med en beskrivning av vad ungdomarna i studien hade för förkunskaper och uppfattningar om delaktighet. Försättningsvis beskrivs de olika erfarenheter av delaktighet som respondenterna hade med sig in i undersökningen.

Uppfattningar om delaktighet

De flesta respondenter i studien hade stött på barnkonventionen tidigare, vilket i samtliga fall skett inom skolan. Det var ingen som kunde säga att de arbetat med just artikel 12 specifikt, utan deras erfarenheter

bestod av att de arbetat generellt med flera av barnkonventionens artiklar. Fastän alla respondenter stött på konventionen, så framkom ytterligheter gällande hur utförligt det beskrevs. Medan någon kunde reda ut för exakt när och hur, beskrev någon annan det som något skolrelaterat och gav inte mer information än så.

Trots att ungdomarna hade arbetat med barnkonventionen i skolan, fann somliga det svårt att förhålla sig till begreppet delaktighet. Flera respondenter hänvisade till delaktighet som *att få och kunna vara med* i allmänhet, snarare än påverkan i beslutsprocesser och samhället, vilket gjorde vissa utdrag ur resultatet oanvändbara. Emellertid förstod ungdomarna allt mer, under intervjuernas gång, vad som menas med delaktighet i beslutsprocesser.

En annan uppfattning av delaktighet var att det ansågs vara något som sker genom handlingar och agerande mot medmänniskor i ens närhet. Den här synen kan förklaras som ett *pay it forward*-tänk, då det exemplifieras som att det är genom handlingar och informationsspridning till andra, som påverkan sker. Genom att göra en sak mot någon annan sprider det sig, som Sofia beskrev det:

... det måste börja någonstans.

Pay it forward ansågs inte vara aktuellt i det större perspektivet, utan beskrevs som något vilket äger rum i det mindre perspektivet. Det handlar om att påverka människor, snarare än samhället.

... när jag åker buss så brukar jag la tänka på och oftast att, kanske, le mot busschauffören eller sprida lite glädje eller så, tänker jag la på i sådana fall i samhället i stort men det är svårt och få liksom en roll som, i hela samhället...

David's resonemang exemplifierar hur påverkan mellan individer kan ske i det mindre perspektivet samtidigt som han menar på att det är svårt att ta en plats i samhället som stort.

Erfarenheter av delaktighet

Ungdomarna visade på stor variation gällande vilka erfarenheter av delaktighet i samhället de hade. Det fanns fler exempel på respondenter som hade begränsade erfarenheter än tvärtom. Bland erfarenheterna, var skolan det mest förekommande sammanhanget där ungdomarnas delaktighet hade ägt rum. Exempel som framkom var frågan om att vara med i elevrådet, undersökningar och enkäter de svarat på samt möjlighet till påverkan genom kontinuerliga klassråd.

Två ungdomar visade på mer erfarenhet av delaktighet i relation till de andra. Anna hade ett exempel på en erfarenhet från ett särskilt tillfälle i skolan, då eleverna ombads att skriva brev till rektorn om vad de ansåg skolan kunde göra bättre för miljön. De fick dock ingen information om i vilken utsträckning eller hur deras synpunkter togs tillvara på. Sofia gav också ett exempel, där de planerade att bygga om skolan och bad eleverna att bidra med sina åsikter och önsknings för den nya utformningen. Däremot var de inte inkluderade under själva utformningen och framtagningen av ritningarna.

4.2 Inställning till delaktighet

I det här kapitlet besvaras undersökningens första frågeställning. Hur ungdomarnas inställning till delaktighet ser ut visade sig genom fyra teman. Tydligast syntes ett missnöje av att *inget verkade hända* utifrån det ungdomar fått vara med och påverka. Det resulterade vidare i en *begränsning av motivationen* till att vara delaktig och vid några fall, ett begränsat intresse för samhällsfrågor. *Synen på vuxna* framkom likaså som avgörande. Slutligen påverkades inställningen av om delaktighet överhuvudtaget *ansågs som aktuellt* för dem, eller om beslut förväntas tas av vuxna, utan barns inblandning.

Det händer ingenting

Det mest uppenbara fenomen som intervjuerna synliggjorde var bristen på verkställandet av barn och ungdomars påverkan. Flera beskrev det i termer av att det inte händer något efter åsikterna framförts. Genom ungdomarnas reflektioner om varför, kunde två huvudsakliga inställningar uttydas. Den ena präglades av *förståelse för problemet* och varför något inte kunde genomföras som Sebastian uttryckte det:

Alltså det var ju när man var i elevrådet men då var det mer klassens åsikt, men sen då det är ofta "vi vill ha en större fotbollsplan" eller nåt sånt liksom. Och det är budgeten som sätter stopp för det och vart man vill lägga den. Men de lyssnar nog, men det går inte att göra någonting åt alltid.

Den andra inställningen präglades av ett *missnöje* över att inget hände som resultat av åsikter ungdomarna lyft fram vid delaktighetstillfällen. Ibland hade den här inställningen koppling till en försämrad vuxensyn vilken skildrades av Ester som med en vag frustration i tonfallet uttryckte:

... om man inte blir lyssnad på så tappar man ju, och då till slut så kommer man inte vilja vara delaktig då ifall ingen lyssnar på en för då spelar det ju ingen roll vad man tycker eller säger eller tänker.

Faktumet att inget hände visade sig underminera barn och ungas delaktighet, vilket vidareutvecklas inom resterande tre temaområden.

Motivation

Bristen på motivation till att delta aktivt problematiserades av ungdomarna och flera aspekter framstod ha koppling till det här temat, vilket undersöks vidare i kommande kapitel. *Lättja* var en aspekt som kunde nämnas på ett förgivettaget sätt. Längre in i intervjuerna framkom dock fler bakomliggande anledningar till varför ungdomarna hade uppgett att de inte orkar vara delaktiga. Exempelvis nämner Sebastian att ungdomarnas möjligheter är begränsade och gör det svårt för dem att påverka, samtidigt som han påpekar ungdomarnas lättja i sammanhanget:

... jag tror inte vi har någonting emot att påverka men sen, vi får ju inte riktigt chansen om man inte ringer upp personen man vill prata med och det liksom det orkar man ju inte göra. Så det är ju om lärarna delar ut en enkät, då kommer man, man svarar [...] enkät är det enda jag fått som jag varit med på.

Svårigheten att vara delaktig framstår som central, då många ungdomar var både omedvetna om deras rättighet att påverka och hur påverkan i frågor som rör dem kan gå till. Bristen på tillgängligheten av delaktighetskanaler hänger således ihop med vederbörande aspekt.

Vuxensyn

Vad gäller ungdomarnas syn på vuxna, kunde analysen urskilja tre olika nivåer av tillit. Den första *litar på vuxna*, uttrycktes där respondenterna inte hade något negativt att säga om de vuxnas beteende. Ungdomarna var istället nöjda med sin situation och visade förtroende för de vuxna som ansågs göra rätt för sig. Lucas var tillfreds med de vuxnas bemötande:

De frågar mig vad jag tycker om skolan och så och jag säger vad som är rätt och fel. Alltså det är inte bara jag, det är många andra. De kollar om många tycker att samma sak är fel, då försöker de fixa felet.

Den andra nivån *litar inte helt på vuxna*, återspeglade en medvetenhet om att vuxnas bemötande skiljer sig. Uppfattningen var sålunda att vuxna kan göra det bra men att de också kan göra fel och ibland nedvärdera barn genom att inte ta dem på allvar. Ester uttryckte det följande:

... det beror ju helt på vilken lärare man har, men jag har en lärare som "a men du ska inte säga så mycket, du är liten, du ska inte tycka så mycket". Och då känner man, men ni säger att ni ska lyssna på

oss men du tystar verkligen ner oss och verkligen bryr dig inte om vad vi tycker. Men sen har jag ju lärare som säger ”okej men vilken bra idé” och då känner man att man blir lyssnad på, så det beror på vem man går till...

Den lägsta nivån av förtroende litar inte på vuxna, speglade ett tvivel mot vuxna i beslutsfatarpositioner. Tvivlet baserades på tidigare upplevelser, vilket illustrerats i tidigare avsnitt. Joel intog en kritisk ställning:

... kommunen har så här försökt få in möten med ungdomar och sånt för att snacka sånt här men vad jag tror liksom, det händer ju ingenting efter det. Det slängs direkt.

Här finns, till skillnad från de två tidigare nivåerna, föga tillstymmelse av förståelse för vuxnas agerande.

När delaktighet blir aktuell

Ungdomarna uttryckte att alla har ett ansvar att påverka i samhället. Sofia menade på att alla har en viktig roll i samhället och att alla borde tänka så för att någon förändring ska kunna ske.

... alla har liksom ansvar för att göra det bästa dem kan och det man gör spelar faktiskt roll.

Sebastian ser delaktighet som möjligt när människor arbetar tillsammans för att påverka viktiga frågor:

... det hade gått och förändrat om man varit en stor grupp ungdomar.

Utöver de här aspekterna, så kunde analysen urskilja tre särskilda variationer gällande när delaktighet först blir aktuellt för ungdomarna.

Den första och mest framträdande aspekten, var synen på delaktighet som något vilket blir aktuellt först när du blir *vuxen*. De som förespråkade den här synen kopplade samhällspåverkan bland annat till att vara myndig och arbeta. Martin beskrev det såhär:

... idag har jag ju inte jättestor påverkan på samhället. Jag är inte myndig, jag får inte rösta, jag får inte bestämma själv så det kommer la senare.

Den andra uppfattningen kopplade, likt föregående syn, ihop samhällspåverkan med vuxenhet och att ha kunskap och vara påläst. Men delaktighet betonades istället som aktuellt då ungdomarna nu är *på väg in i vuxenlivet*. Anna intog denna inställning:

... jag tänker typ på min framtid [...] jag är ju inte jättelångt borta från det liksom. Så för mig så känns det ändå ganska, det känns ju skönt typ om man får vara lite mer delaktighet. Det känns skönt att läsa om de här grejerna i skolan nu, för då förstår man lite mer [...] jag och typ folk i min ålder har en ganska stor roll i samhället, för det är ju typ nu vi alltså verkligen får känna av framtiden, eller vad man säger. Det är nu vi börjar ta över lite mer och bli lite mer vuxna...

Vidare beskrivs en tredje variation som önskar en *möjlighet att kunna påverka redan som barn*, då de vuxna i nuläget upplevs besitta tillräcklig kunskap och tenderar att inte fullt ut lyssna på ungdomarna. Här uttrycks en vilja att få vara mer delaktiga och bli tagna på allvar. Ester uttryckte en frustration över nuläget:

... det kanske inte alltid är som jag tycker. Eller såhär, om majoriteten i skolgruppen tycker någonting som inte jag tycker och då är det svårt att hålla med om det och förstå lite vad dem menar, för det blir så många som tycker en sak och då syns inte den andra delen som inte tycker samma sak [...] man kan lätt bara bli en procentsiffra som ingen ser för att man bara tänker på den stora procenten, typ, och vad majoriteten tycker...

Det gemensamma för de tre uppfattningarna om när delaktighet blir aktuellt, var att ungdomarna uttryckte ett behov av relevans för sig själva, för att de ska vara intresserade att påverka. Det måste vara något som *rör dem*. Det exemplifieras nedan i Martins citat:

... de sakerna som påverkar oss som man vill vara med och bestämma, typ skola och bussar och sånt.

Martin visade på att han är intresserad av att vara delaktig när det gäller saker i hans närhet som han möter och påverkas av varje dag.

4.3 Samhällsintressen

Under det här området framträdde tre tydliga teman. Tydligast var de *sammanhang* som ungdomar vill påverka, där omnämns olika miljöer de befinner sig i. Dessutom nämns *värderingsfrågor*, där ungdomarnas personliga omsorg för särskilda ämnen återspeglas. Slutligen beskrivs reflektioner om *samhällsstrukturer* som ytterligare en intressefråga.

Sammanhang

Inom det här temat framkom flertalet aspekter som var viktiga för respondenterna, varav *skolan* var det mest framträdande intresseområdet. De faktorer som påverkade intresset för just skolan var attityden mellan klasskamrater, skolmiljön, långa skoldagar och en önskan om färre läxor. Den vanligaste motiveringen till intresset för skolan, var att det är där som ungdomarna spenderar mest tid. Ester, som tidigare upplevt en relativt stökig miljö i skolan men som på senare tid fått uppleva en allt bättre miljö, beskrev sitt intresse för skolan på det här viset:

Jag tänker skolan, för där är det väldigt mycket, det är där alla barn och ungdomar är, måste vara tills dem är 18-19-20 och frågor kring typ skolan och hur man trivs och hur man skulle kunna göra det till en bättre miljö, för det är en väldigt dålig miljö för väldigt många liksom.

Andra sammanhang som framkom som viktiga var exempelvis "fritidsgårdar" och fler "basketplaner" vilket Lucas talade om. Joel nämnde en önskan om "fler musikfestivaler" och Martin pratade om "kollektivtrafiken", att "Jönköpings länstrafik de är alltid sena".

Därutöver sågs *sociala medier* som ett sammanhang där det fanns intresse att påverka. Anna och David lyfte sociala medier som ett samhällsproblem. David beskrev det såhär:

Det är ju väldigt många som liksom påverkas av sociala medier och så, och då tänker jag att det krävs mycket mer att folk sätter sig in i det, vad folk ser på sociala medier och hur folk reagerar på det och hur man ska gå tillväga för att folk ska bli, liksom veta lite mer om varför man lägger ut det man gör och hur det påverkar människan. Eftersom att det är väldigt många som jämför sig med andra och folk som ser på saker som inte bygger upp utan bara, som inte är bra för människan över huvud taget...

Här visar David omtanke om sina medmänniskor i samhället då han menar på att sociala medier tenderar att påverka människor negativt.

Värderingsfrågor

Inom det här temat gavs flera exempel på frågor som ungdomarna bryr sig mycket om. Sebastian nämnde exempelvis en oro för *rasism* i samhället, vilket exemplifieras nedan:

... jag har ju åsikter om rasism och allt det här men det går ju inte att förändra, det är ju hur människor beter sig mot varandra. Men det, om det är någonting i samhället jag skulle vilja förändra på så är det sänt [...] det gör en lite orolig också om det fortsätter som det gör nu så vet man inte vart det slutar liksom...

Sebastian ser problematiken och menar på att det är något som borde förändras men han har själv svårt att se hur det ska gå till.

Ester uttryckte en frustration över ”orättvisor” och David lyfte tankar om ”att röra på sig är ju också en viktig fråga som rör ungdomarna”. En annan aspekt som visar på Davids omtanke om andra människor är hans önskan om ett *socialt bra samhälle*. Han vill att ungdomarna ska mötas mer ansikte mot ansikte.

... den sociala frågan är rätt viktig, hur man ska bygga upp att det ska bli bra socialt mellan många ungdomar [...] att det ska va såhär mycket socialt så man lär känna många andra. Eftersom tiden är ju rätt mycket att man kanske är social med telefonerna eller så, så det är bra om man träffas ansikte mot ansikte liksom, få träffa någon och snacka med den i verkligheten.

Ett annat exempel gavs gällande sportsammanhang, där det vanligen är prestationen som är det viktiga och att de som bara vill ha roligt ofta blir exkluderade vilket David beskrev såhär:

... att de inte får spela i fotbollslag för att de ska satsa, att dem inte får vara med för att det är någonting som gör att dem kanske är sämre. Det skulle jag i sådana fall vilja påverka, att sport är någonting man ska spela för att man tycker att det är kul, speciellt i våra åldrar...

En ytterligare värderingsfråga som omnämndes var *miljön* som Sofia beskrev såhär:

Det är ju en viktig fråga för oss om vi ska kunna fortsätta leva på den här planeten. Utan att få så stora konsekvenser så måste vi tänka mer hållbart och vara mer delaktiga i frågor om hur vi kan vara med och förbättra så att det inte blir värre.

Sofia beskriver miljöfrågan som något viktigt inför framtiden och pekar därtill på att det är nödvändigt att det sker en förändring.

Sambällsstrukturer

Slutligen, under området samhällsintressen, återfanns ett tema kring frågor som inte rör barnen direkt utan åskådliggör deras åsikter och tankar om samhällets strukturer. Exempelvis nämnde Sofia ”rättigheter för smådjur” och Sebastian talade om ”trafikplanering”, vilket exemplifieras nedan.

... ibland hur dem bygger vägar har jag tänkt på lite och såhär farthinder och sånt, det är bara sånt jag tänkt på lite men det är inte så att jag, jag har inte ens körkort än så...

Sebastian skrattade när han berättade om det här och hänvisade till det som en småsak som inte är aktuell för honom, eftersom han inte har körkort än.

Ytterligare en aspekt som framkom, var frågan om ”åldersgräns”. Joel beskrev att han känt sig diskriminerad på grund av sin ålder, vid ansökan om arbete. Fortsättningsvis pratade Joel om ”flyktingfrågan” som en fråga han funderat över:

... det är väldigt aktuellt [...] det skulle kunna bli mycket bättre men jag ser ingen idé på hur det skulle kunna blir det direkt, på grund av allt som händer. Många av oss som bor här, alltså vi har ju fått en dålig bild av just flyktingar.

Joel visar att flyktingfrågan är ett område han skulle vilja påverka samtidigt som han har svårt att se vad som skulle kunna förbättras och hur det kan gå till.

4.4 Förutsättningar för delaktighet

Inom området förutsättningar, framkom tre teman. Det första handlar om *vuxnas bemötande*. Det andra temat belyser delaktighet som något som ska vara *lättillgängligt* och därtill informeras om. Slutligen, det tredje temat, belyser exempel på de *former av delaktighet* som ungdomarna önskar.

Vuxnas bemötande

Ungdomarna visade på varierande erfarenheter av hur de hade blivit bemötta av vuxna i deras närhet. De önskar att vuxna verkligen lyssnar på dem och inte bara säger att de ska lyssna. Samtidigt behöver de vuxnas *bekräftelse* på att de har lyssnat och faktiskt tagit del av ungdomarnas perspektiv.

... om man kunde så här få mejla in eller få skriva ett brev eller någonting, alltså där man vet att de faktiskt lyssnar på vad man tycker, utan inte bara lägger det åt sidan [...] att man vet att man kommer bli lyssnad på [...] om inte jag är helt, vet exakt hundra procent hur jag ska argumentera för min sak, på riktigt så, då känns det liksom inte som man kommer bli tagen på allvar.

Sofia ger exempel på flera delaktighetskanaler men betonar samtidigt betydelsen av att få veta att de vuxna verkligen tar åt sig av vad hon har att säga.

Vidare beskrev respondenterna en önskan om att få se mer *engagemang* hos vuxna och att de tar sig mer *tid* till att involvera ungdomar. Slutligen ska nämnas att framkom att *lärare har en nyckelroll* vad gäller att lyssna till ungdomarna och ta vara på deras initiativ vilket Anna ger exempel på:

Det kan ju lätt bli så här ”jag är lärare, ni ska lyssna på mig” typ. Däremot så har vi några lärare som verkligen bryr sig om vad vi tycker...

Anna menar på att lärarna har ett ansvar att ge elever utrymme att uttrycka sina åsikter.

Tillgänglighet

Respondenterna i undersökningen visade på ett tydligt behov av lättillgänglig delaktighet. De vill att deras påverkan i samhället ska vara *smidig* och kunna utövas *snabbt* och *enkelt*. Det kan ske genom att *tid ges till delaktighet i skolan*, eller att det sker över *internet* och *sociala medier*. Oavsett, så ska möjligheten till delaktighet finnas tillgänglig för *alla* som vill. Martin beskrev tillgängligheten såhär:

Sen kan man ju ha, alltså gå till skolan mer direkt och ha föreläsningar och sånt och så kan man ju ha frågor och så kan de ju säga vad de tycker och sånt [...] alla har ju telefon och internet och sånt idag och då kan man ju ha nät, nån hemsida typ så kan man ju skriva vad man tänker och tycker.

Därtill önskar ungdomarna tydlig *information* för att de ska *förstå* vad delaktighet, få *kunskap om ämnet* de önskar påverka och därtill veta vilka *möjligheter* de har för att vara delaktiga. Genom att bli mer pålästa finns fler *möjligheter att tycka till*. Därutöver betonades de *vuxnas ansvar* att lära barn och unga om delaktighet.

... alltså jag tycker att den, alltså själva grunden typ, och det som man saknar lite är ju så här kunskapen om det. För det är ju en, eller så här när gäller stora frågor och så här, det är en vuxen grej och man får ju inte så jättemycket, eller alltså, det är ju först nu man har fått lite mer kunskap om vad det är att vara typ delaktig i samhället och vad som, hur det går till typ och sånt och vad man kan göra.

Anna pekar på behovet av kunskap för att veta vad hon kan göra och därtill att delaktighet är något som blivit mer aktuellt för henne på senare tid.

Former

Slutligen benämns vilka former ungdomarna ser som fördelaktiga, för att kunna påverka i samhället. Bland annat nämndes ”webbsidor”, ”föreläsningar”, ”att skriva brev” och ”möten med beslutsfattare”. En annan

aspekt som framkom vara att formen där möjlighet till delaktighet finns, ska vara ”rolig”. Angående former på delaktighet pratade Anna om att det fattas goda förutsättningar för ungdomar att vara delaktiga:

... mer ställen eller plattformar eller evenemang att göra det på, det finns ju inte så mycket, nästan att vi under arton får typ ta ställning...

Det gavs likaså exempel på två former som inte ansågs vara fördelaktiga, David nämnde ”dagstidningar” och Sofia tyckte det var obekvämt med ”telefonsamtal”. Två ytterligare exempel på goda former gavs av Joel som nämnde ”mindre röstningar i klassen” och Ester som nämnde enkäter. Hon beskrev det såhär:

... vi får ju ut så här blanketter om vad vi tycker och tänker och såhär ibland i skolan, som vi ska fylla i och det är väl ändå ett sätt som man får säga sin åsikt och vad man tycker och tänker och man känner ändå att det är, det är något seriöst liksom. Och jag tycker att den formen är ganska bra, att man får tid till det i skolan.

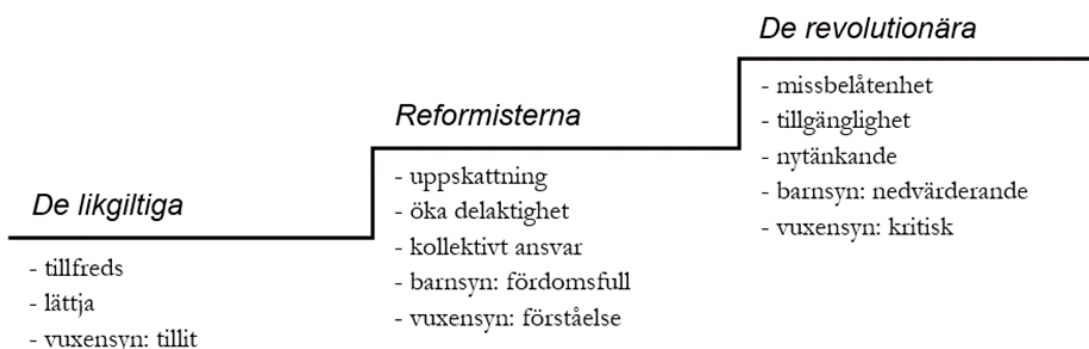
Genom de teman resultatet visar illustreras helhetsbilden av ungdomars perspektiv på delaktighet vilka vidareutvecklas i nästkommande kapitel.

5. Analys

I syfte att besvara den fjärde frågeställningen om i vilken utsträckning ungdomar vill påverka i beslutsfattanden som rör dem analyserades vidare de resultat som funnits på frågeställning ett och tre. Flera grupperingar kunde uttydas vid slutet av den fenomenografiska analysen men det kvarstod också ett behov av vidare bearbetning, för att finna de väsentligaste dragen som höll grupperingarna av ungdomarna samman. Jämförelsen med Harts delaktighetstrappa synliggjorde sedan ytterligare drag som var intressanta och som fanns implicit i utsagorna. Nedan presenteras ungdomarnas inställning till delaktighet, som resulterade i tre idealtyper av ungdomar, vilka fungerar som beskrivningskategorier. Inledningsvis illustreras idealtypernas huvuddrag i en egenskapad modell som sammanfattar de gemensamma nämnarna för varje typ. I nästa avsnitt ges en mer ingående beskrivning i syfte att ge förståelse för varje idealtyps dynamiska karaktär. Följande beskrivningar ges i samband med jämförelsen med nivåer från Harts delaktighetstrappa vilket också illustreras i figur 3.

5.1 Idealtyper för ungdomars inställning till delaktighet

Idealtyperna bör betraktas som analytiska hjälpmedel för att förstå ungdomarnas subjektiva livsvärld, och inte verkligheten som den är. Följaktligen syftar ideal på de egenskaper som varit gemensamma för ungdomarna, inom en gruppering. De analytiska konstruktionerna bör inte ses som renodlade och representativa för alla ungdomar. Istället bör resultatet främja förståelse för den dynamik som återfinns bland gruppen ungdomar och motverka en för homogen bild av samhällsgruppen.

Figur 2. Egenskapad modell över idealtyper för ungdomars inställning till delaktighet i beslutsprocesser kring frågor som rör dem. Huvuddragen för varje typ och deras hierarkiska relation illustreras.

Avgörande faktorer för rangordningen har i den här analysen varit både erfarenheter som skildrat en inställning till delaktighet och förutsättningar till delaktighet som efterfrågats, av ungdomarna. Några ungdomars inställning till delaktighet präglades av tydligare likheter medan andras visade på större spridning. De likgiltigas anspråkslöshet syntes både explicit och implicit i deras utsagor och kategorin framstod tidigt i analysprocessen. Ett utpräglat och explicit drag för Reformisterna var att de uppskattade möjligheterna för ungdomar att vara delaktiga och denna kategorin krävde mer bearbetning för att finna hur den förhåller sig till resterande idealtyper. De revolutionäras inställning var istället uppenbar efter den fenomenografiska analysen men gavs en tydlig förståelse för genom jämförelsen med Harts nivåer på delaktighet.

5.2 Analys av idealtypernas delaktighetsnivå

För att förtäta idealtyperna och tydliggöra vilka drag som höll dem samman när andra drag kunde separera dem jämfördes ungdomarnas påpekanden med aspekter som Hart lyfter på olika delaktighetsnivåer. Genom en analytisk jämförelse med Harts delaktighetstrappa kunde idealtyperna rangordning styrkas, efter den nivån på delaktighet som förespråkades av ungdomarna. Harts delaktighetstrappa ger en förklarande hierarkisk struktur för studiens egna teorigenererande resultat. Harts teorier, kopplade till delaktighetstrappan specificerar inte barns upplevelser av fenomenet men belyser barns roll i delaktighetsprocesser, vilket gör den användbar i vederbörande analys.

Av de tre olika typerna som kunde urskiljas befann sig två av dem nära varandra på Harts delaktighetstrappa. Mellan de första två och den tredje idealtypen återfinns ett gap som ingen av respondenternas utsagor berörde. Den tredje typen täcker dock in två delaktighetsnivåer, då respondenterna för denna gruppering gav mer skilda resultat. Idealtyperna har benämnts efter de huvudsakligen särskiljande dragen: *de likgiltiga*, *reformisterna* och *de revolutionära*.

De likgiltiga

Den här inställningen till delaktighet präglades främst av att vara *tillfreds* med de möjligheter till delaktighet, som redan finns, trots att de inte hade många erfarenheter av delaktighet. Martin, Lucas och Sebastian tillhör den likgiltiga inställningen och Sebastians citat nedan visar inställningen till delaktighet:

Jag känner inte att det är jätteviktigt att jag är med och bestämmer men jag tycker ändå att alla borde ha en chans för och vara med, för dem som vill vara med och bestämma och ändra och så. [...] Det hade ju varit skönt att kunna påverka men alltså det är inte superviktigt för mig nu, skulle jag inte vilja säga, men det kan ju vara trevligt att känna sig delaktig i saker och så.

Sebastian uttryckte dessa ord med extra betoningar på *jätteviktigt* och *inte superviktigt*. Lika så hördes en likgiltig inställning genom hela citatet.

En *tillit till vuxna*, att de redan styr samhället väl, återfanns också i deras utsagor och visade sig vara en av bakgrunderna till den likgiltiga inställningen. Som en del av svaret på fråga 10 (se bilaga 1), uttryckte Lucas att vuxna i beslutsfatarpositioner redan sköter arbetet bra, kring frågor som rör barn:

... de gör det tillräckligt bra.

Då tillit sattes till vuxna i beslutsfatarroller påpekades istället strukturer vara hinder för delaktigheten, där det syntes att ungdomarna trodde det var hopplöst att förändra rådande former för delaktighet samt att de vuxna inte kunde göra så mycket åt saken. I nedan citat från Sebastian, skildras igen den likgiltiga inställningen men också svårigheten att se andra alternativ än de som funnits.

Vad kan de göra ens? Ja, det är ju om de har omröstningar i skolan men jag vet inte vad det skulle kunna vara om för att jag skulle vilja göra något. Dom har ju haft sådana här undersökningar [...]om man hade haft typ fritidsgård eller var det heter, som man kan gå till efter skolan, om det hade hjälpt en att inte gå till stan och dricka eller något sådant. Sådana gör ju att man får vara med och påverka samhället men sen vet jag inte vad jag skulle kunna. Jag har det bra som jag har det. Det är inte någonting jag vill förändra på heller.

Det synliggjordes även en *lättja* bakom de resonemang som fördes av de likgiltiga där t.ex. delaktighetsformer som tog upp lektionstid och som gick snabbt var att föredra. Citatet nedan yttrades med ett skratt av Martin:

Jag personligen tycker det är lite kul att fylla i enkäter. Det tar ju lektionstid så, och sen [...] det tar ju inte jättelång tid heller så.

Det gick också att uttyda mellan raderna att de likgiltiga ungdomarna var osäkra på vilka frågor som kunde klassas som samhällsfrågor. Något som tolkades hänga ihop med svårigheten att förstå hur delaktighet kan se ut i det större perspektivet; samhället. I Sebastians citat syns den här svårigheten och därav en osäkerhet i hur han ser sin roll i samhället:

Nej, jag vet inte men det är väl att alla [...] kan ju påverka lika mycket, förutom de som är högre upp, alltså stadsministern och såhär. Det beror på vad man räknar som samhälle också, men jag är ju som de andra och då har jag ju en roll som de andra typ.

Det här yttrades med ett tonfall och en mimik som tydliggjorde att ämnet inte var av större intresse för respondenten. På samma sätt som Sebastian endast talade om former för delaktighet som han redan erfarit, gav också Lucas och Martin förslag på delaktighetsformer som redan existerade runt om dem. De såg alltså varken något syfte med att utveckla delaktighetsformerna eller gav exempel som överensstämmer med Harts högre nivåer av delaktighet (1992: 11–14). Exempelvis nämnde Lucas klassråds-formen för delaktighet som visas nedan:

... vara med när vi har klassråd i skolan, så de kan vara med och lyssna [*på*] vad jag och andra säger [...] Men de brukar göra det. Några gånger. Alltså inte från kommunen men rektorn har vart inne i vår klass och lyssnat. [...]. De gör det tillräckligt bra.

De likgiltigas erfarenheter av delaktighet speglade den rådande verklighet som den beskrivits även av de andra ungdomarna, att det råder symbolism i Jönköping. Det avgörande faktumet för de likgiltigas perspektiv på delaktighet var 1) att de var nöjda med hur möjligheterna för delaktighet såg ut idag samt 2) att deras svar på frågan om hur de tyckte delaktighet borde se ut, innefattade exempel som liknade deras tidigare erfarenheter. Baserat på de här två synpunkterna tolkades de likgiltiga anse att den symbolistiska nivån på delaktighet duger. I det första citatet från Sebastian synliggjordes en typisk karaktär av symbolismen, som Hart beskriver den (Hart, 1992: 9–10). Han uttryckte att delaktighet kan fylla funktionerna *att det är trevligt* och att det ska *kännas bra* för ungdomarna. Delaktigheten tillskrivs på så vis ett symboliskt värde istället för att handla om att göra skillnad och faktiskt påverka. Däremot framhöll de likgiltiga symbolismen som något förgivettaget och därav något som inte kunde eller behövde förändras.

Reformisterna

Reformisterna visade *uppskattning* för existerande påverkansmöjligheter samt att det finns många samhällsfrågor som ungdomar behöver få vara med och *påverka mer*. Ett *kollektivt ansvar* till delaktighet nämndes, där varje individ behövs för att göra skillnad i samhället. Här är ett utdrag från Sofias funderingar kring ansvar för delaktigheten:

... Jag tänker att alla har väl en plikt eller ett [...] ansvar för att göra det bästa de kan och det man gör spelar faktiskt roll.

Sofia förklarade vidare att hon tycker om att påverka genom informationsspridning, i syfte att medvetandegöra folk i sin omgivning om samhällsproblem, men hon såg också att den här formen av påverkan tillhör det mindre perspektivet. Erfarenheter av delaktighet i det större perspektivet förekom likväl bland reformisterna. Reformisterna hade erfarenhet av tämligen högre delaktighetsnivåer än de exempel på delaktighet som de likgiltiga tog upp. Ett exempel på genuin delaktighet lyftes fram av Sofia som deltog i planeringen av hennes skolas ombyggnation:

... Vi hade ju vetat om det ett tag att skolan skulle byggas om och så sa de det att "a vi har ju anställt en arkitekt", eller de skulle göra det men innan de gjorde det [...] så frågade de om vi hade några idéer och tankar och så fick vi rita upp hur vi tyckte...

Sofias vidare beskrivningar av händelsen anknöt till kraven på genuin delaktighet, som ställes. Enligt Hart uppnår delaktigheten nivå fyra då de blev informerade om projektet och tilldelade en uppgift med det bakomliggande syftet att faktiskt påverka utfallet (Hart, 1992: 11). Trots de varierande erfarenheterna anmärkte reformisterna, liksom övriga respondenter, ändå på att den symboliska karaktär som deltagandet ofta fått.

Inställningen till delaktighet skildrade reformisternas djupare förståelse för delaktighet. Likaså visade reformisterna *förståelse för de vuxnas* agerande, när de exempelvis brustit i att ta vara på ungdomars delaktighet. Att bli lyssnad på av vuxna uppmärksammades som en viktig förutsättning till delaktigheten. Vid frågor om hur de upplever vuxna beslutsfattare, betonade respondenterna att de förstår komplexiteten kring samhällsproblemen som de vuxna ansvarar för att lösa.

Samtidigt kunde de påpeka aspekter som kunde utföras annorlunda av vuxna runt ungdomar, i syfte att främja delaktigheten. Sofia och David uppmärksammade båda de *fördomar* som de upplever att ungdomar möts av, ett så kallat competence bias. Fördomarna leder till att ungdomar utesluts från beslutsfattanden som rör dem. De förklarade att problemet aktualiseras vid tillfällen för delaktighet och kan leda till att ungdomars röst tystas ned. David spekulerar om företeelsen:

Jag kan tänka mig att det blir att ungdomars röst kanske blir lite bortsuddad eller att man tänker att "de behövs inte" [...] och att det finns andra som tar beslut som fattar ungdomar mer, än att ungdomarna ska få bestämma. Till exempel ifall det är någon som skriver någon insändare eller ifall det är några ungdomar som protesterar, kan det ju lätt bli att många bara tycker att de är dumma eller korkade. Det kanske är den bilden man har av ungdomar också att de alltid ska vilja få sin vilja igenom och att de bara vill på ett visst sätt och inte kan reflektera om olika saker utan bara vill ha det nu och snabbt. Och det är kanske därför man plockar bort deras röst så pass fort.

De perspektiv som reformisterna intog gick i linje med de grundläggande kraven på genuin delaktighet (Hart, 1992: 11) Reformisternas fokuserade på att det behövs fler och bättre möjligheter att vara delaktiga. Vuxna beslutsfattare behöver enligt reformisterna bli bättre på att nå ut till ungdomarna och förklara varför deras deltagande behövs.

De revolutionära

För att förstå de revolutionära, fordras en beskrivning av deras bakomliggande erfarenheter då de här var mer utpräglade än de andra ungdomarnas erfarenheter. Det fanns en variationsbredd av erfarenheter och upplevelser av delaktighet för denna idealtyp som sträckte sig från den andra nivån på delaktighet (dekorativ funktion) till den fjärde nivån på delaktighet (tilldelad men informerad). Framförallt beskrevs hur deras

delaktighet hade varit av symboliskt värde och de beskrev några av de typiska särdragen för Harts tredje nivå på delaktighet. Joel upplevde att vuxna beslutsfattare i hans sammanhang endast har involverat ungdomar, för sakens skull då han beskrev att de vuxna ger möjlighet till delaktighet men struntar i de frågor som ungdomar lyft.

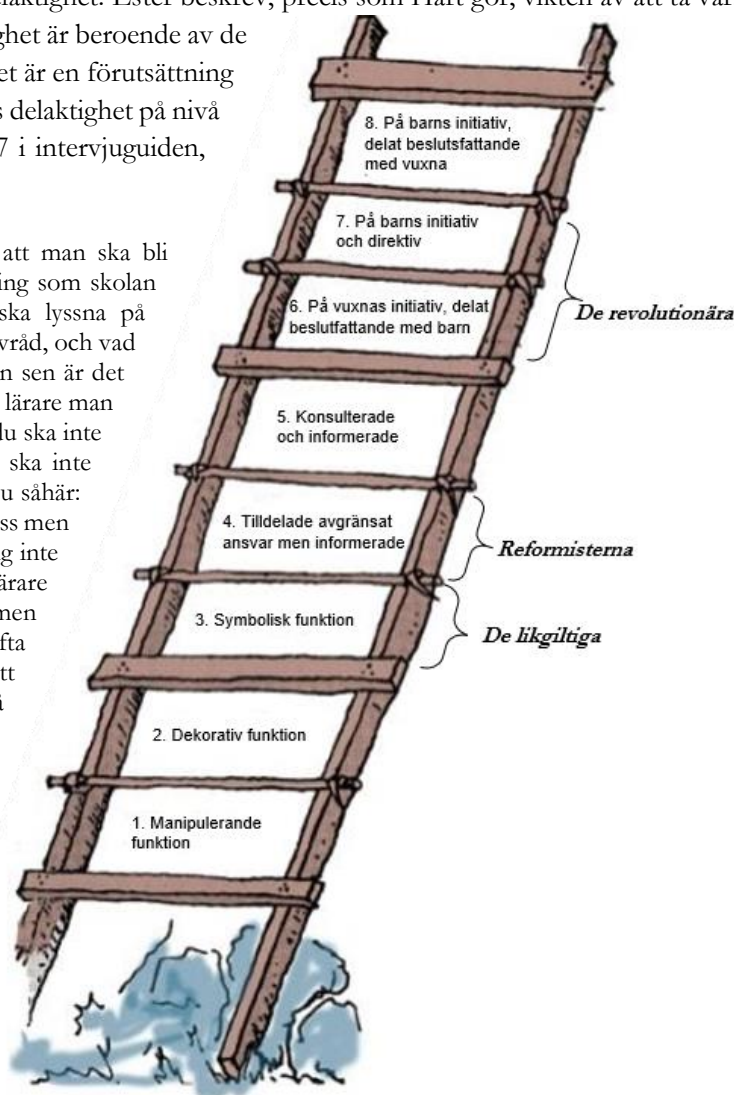
... här i skolan, de säger att vi elever ska få vara med och bestämma. Men det tycker jag, det funkar inte så. [...] Det är bättre här uppe nu i gymnasiet men nian och nedåt, aldrig [...] Kommunen har försökt få in möten med ungdomar för att snacka sådant här. Men vad jag tror, det händer ju ingenting efter det. Det slängs direkt.

Genom yttranden om erfarenheterna, som i exemplet ovan, uppenbarades en *missbelåtenhet* över de begränsningar som ungdomars delaktighet idag har. De revolutionära kunde, liksom reformisterna sätta ord på faktorer som bidrog till lägre nivåer på delaktighet. Ester beskrev, precis som Hart gör, vikten av att ta vara på de ungas egna initiativ samt att delaktighet är beroende av de vuxnas förmåga att se barnen. Det är vilket är en förutsättning som behövs för att möjliggöra ungdomars delaktighet på nivå sju (Hart, 1992: 14). Som svar på fråga 7 i intervjuguiden, berörde Ester nämnd aspekt:

Alla mål och grejer på skolor är ju att man ska bli lyssnad på och jag tror det är någonting som skolan jobbar väldigt mycket med att de ska lyssna på eleverna och det är därför man har elevråd, och vad vi tycker ska förändras och såhär. Men sen är det ju ofta, eller det beror ju helt på vilken lärare man har, men jag har en lärare som "Men du ska inte säga så mycket", "Du är liten", "Du ska inte tycka så mycket" och då känner man ju såhär: okej, men ni säger att ni ska lyssna på oss men du tystar verkligen ner oss och bryr dig inte om vad vi tycker. Men sen har jag ju lärare som tar, alltså verkligen "a okej men vilken bra idé, det ska vi verkligen lyfta fram" [...] och då känner man ju att man blir lyssnad på, så det beror på vem man går till.

Citatet skildrar även faktumet att ungdomar *nedvärderas av vuxna*. De revolutionära gav flera exempel på hur de känt sig nedvärderade på grund av sin ålder men likafullt hur de nedvärderades för att inte ha samma kunskap och förståelse som vuxna. Resonemanget knyter an till *competence bias*, som reformisterna också omtalade.

I de revolutionäras utsagor syntes också en inställning till vuxna beslutsfattare. Vuxensynen präglades främst av *kritiskhet* vilket Joels upplevelse av att söka jobb utmålade:

Figur 2. Modell över jämförelse av idealtyper med Harts delaktighetstrappa, egen översättning. Revidering av original hämtad från: Hart, R. (1992). *The Ladder of Participation*. Ur *Children's participation: From tokenism to citizenship* (s. 8), av Hart, R. 1992. Innocenti Essays. Florence: UNICEF - United Nations Children's Fund.

... när jag ska jobbsöka, känner jag mig liksom lite mindre. Många jobb då söker typ bara artonåringar men det känner jag nästan alltså, många av oss sexton-sjuttonåringar är mycket mognare än artonåringar. Och alltså, jag tycker man ska gå på mer hur bra skills man har [...] Istället för att bara ta en artonåring, så ta den som är bättre på jobbet.

Förståelse visades också för att yttre faktorer kunde påverka, exempelvis ekonomi. Joels uttalande uppvisar hur de revolutionära vill förändra samhällsstrukturer som rör dem, exempelvis åldersgränser och att inte kunna få jobba. Hart beskriver likt Joel, hur ungdomar i globala nord ofta känner sig instängda i barndomen på grund av samhällets åldersgränser för arbete (Hart, 1992: 20). Att barn inte bör jobba, i ett land som Sverige kan tas förgivet, men de revolutionära ifrågasatte även sådant och hade förslag på förbättringar, vilket visar på deras *nyttänkande* förmågor. Vidare lyftes av de revolutionära att ungdomarnas perspektiv och idéer bör tas vara på bättre. De uppvisade intresse av att vara mer delaktiga, om förutsättningarna för delaktighet var bättre. Samtliga tre pålyste uttryckligen de bristande förutsättningarna för ungdomars delaktighet idag. Behovet av att vuxna berättar för ungdomar hur de kan vara delaktiga framlades som grundläggande, vilket Anna tydligt uttryckte:

... Jag tycker att den själva grunden och det som man saknar lite är ju kunskapen om det...

De revolutionära kunde dock tänka längre än övriga respondenter och gav mer konkreta förslag på hur ungdomars delaktighet behöver utvecklas för att *tillgängliggöras* ungdomar, något som Anna fortsatte att beskriva:

... lite mer ställen eller plattformar eller evenemang, att göra det på. [...] Någonstans där vi under arton får ta ställning. [...] Jag tänker att internet är bra, på många sätt. Det kan nå ut till många liksom. Och det hade varit kul någon gång [...] att man kunde få svara på lite frågor, eller gå in på någon hemsida och läsa lite.

I enlighet med de huvudsakliga anspråken från Harts nivå sex och sju i delaktighetstrappan ansåg de revolutionära att förutsättningarna behövde förbättras för att de ska kunna vara genuint delaktiga och inte bara för det symboliska värdets skull (Hart, 1992: 12–14). Det som överensstämde med nivå sju handlade om att makten för beslutsfattanden som rör ungdomar, bör delas med dem genom kompromisser. Joel beskrev det så här:

... Men det är väl, om vi har ett sådant möte. Då får de ta och välja ut kanske två, tre grejer och så får de fixa det som de vill ha det och så får vi kompromissa det och sen får man rösta fram det. Det tror jag skulle funka.

På så vis kan de vuxna stå för initiativtagandet till delaktigheten. Dessutom påpekades av de revolutionära att ungdomars mer spontana initiativ behöver tas vara på, uppmärksammas och stötts av vuxna som blir bärare för den här formen på delaktighet (Hart, 1992: 12–14).

5.3 Sammanfattande slutsats

Studiens egenskapade modell för de tre idealtyperna illustrerar tydligt och kortfattat undersökningens resultat. Bland ungdomar i Jönköping finns flera inställningar till delaktighet och vederbörande studie har kunnat kartlägga tre stycken. Förhållanden som berör delaktighet, inom varje idealtyp har styrkt vad tidigare studier påpekat. I nivå sex i delaktighetstrappan belyser Hart hur vuxna kan ha den initierande rollen och samtidigt skapa utrymme för sann delaktighet. Faktumet har central betydelse då barn och unga inte bör bära ansvaret för att påverka samhället, utan endast bör ges möjligheten till delaktighet, i den form som passar dem. Som resultatet styrkt har samhällsgruppen varierande förmåga och intresse av att delta vilket bör avspeglas i delaktighetskanalerna; tillgängligheten behöver vara hög och formerna bör vara anpassningsbara (Hart, 1992: 11).

När Hart beskriver bristen på projekt på det högsta steget i trappan menar han på att orsaken inte beror på brist i barn och ungas längtan att få vara med och bidra. Det handlar snarare om en frånvaro av vuxna som bryr sig om ungas särskilda intressen. Sålunda behövs vuxna som är kapabla att reagera på ungdomars yttringar av energi och inlevelse (Hart, 1992: 14). Det som exemplifieras av Hart överensstämmer med det som åskådliggjorts i undersökningens resultat vilket behandlas vidare i kommande diskussion.

6. Diskussion

Syftet för undersökningen har varit att lyfta ungdomars perspektiv på delaktighet i Jönköping. Studien fann flera betydelsefulla teman för de tre första frågeställningarna. Genom vidare analys kunde den fjärde frågeställningen besvaras med de tre kategoriseringarna, idealtyperna. Studien har sålunda resulterat i teorigenerering vilket väcker en anseelig mängd frågor och reflektioner, alla vilka olyckligtvis inte ryms i den här uppsatsen, utan somliga ämnen måste lämnas därhän. Diskussionen har därav avgränsats till ett antal områden för djupare eftertanke, vilket följaktligen resoneras kring i kapitlets nedanstående avsnitt.

Som resultatet visat, fanns skilda uppfattningar om hur ungdomarna ser på delaktighet vilket figur 2 visar. De förnöjsamma såg endast förslag på former av delaktighet vilka redan existerar och hade svårt att tänka bortom situationen idag. Reformisterna gav förslag på redan existerande former men såg samtidigt ett steg längre och exemplifierade behovet av bättre förutsättningar för ungdomars delaktighet. De revolutionära såg ännu ett steg längre och nämnde aspekter från högre delaktighetsnivåer, där påverkan kan ske på ungas initiativ vilket visar på förmågan att fantisera om lösningar på problemen.

Skillnaderna i idealtypernas förväntningar och föreställningar om delaktighet ger utrymme för reflektion kring vad som faktiskt ligger till grund för att bara några av ungdomarna har förmåga att föreställa sig högre nivåer av delaktighet.

6.1 Brist i urvalet

Här bör först reflekteras över undersökningens förmåga att spegla tillräcklig variation av ungdomars perspektiv. Då undersökning var begränsad i omfattning och då en svårighet utgjorde att finna respondenter, aktualiseras därmed frågan om teoretisk mättnad uppnåtts. Vidare bör det reflekteras om den här studien inte inkluderade tillräckligt kreativa och nytänkande ungdomar, som ligger till grund för att få kunde placeras på de översta nivåerna i trappan. Visserligen existerar det ett utrymme för en sådan risk, då ett eventuellt samplingsfel kan ha resulterat i ett särskilt utfall av ungdomar. Emellertid pekar flera faktorer på så inte var fallet. För det första visade ungdomarna i undersökningen flertalet idéer för hur de kan påverka och att delaktighet ger en härlig känsla och bekräftelse, vilket är något de gärna vill erfara igen. Idealtyperna var utspridda över olika nivåer av delaktighet och samlades inte på ett ställe, vilket visar på ytterligare variation i undersökningens urvalsram.

6.2 Önskan om tillgänglighet

Studien visade att en grundläggande förutsättning för att tillgängliggöra delaktighet för ungdomarna, var att de vuxna ska informera dem om vad delaktighet är och hur de kan göra för att påverka i samhället. Precis som Region Jönköpings län och Jönköpings kommun redan kartlagt finns ett behov av att främja barn och ungas påverkansmöjligheter. En form för delaktighet som i intervjuerna återkommande ansågs vara fördelaktig, var genom sociala medier.

Lättillgänglig delaktighet via sociala medier skulle kunna öka ungdomarnas motivation till att vara delaktiga. Eftersom ungdomarna visade på att de har ett behov av lättillgängliga delaktighetskanaler och då det är på sociala medier de spenderar mycket tid, är det tänkvärt att reflektera över den digitala världens påverkan i deras liv.

När individens världsbild formas, spelar medier en central roll. I den tidiga forskningen om mediers inverkan på barns utveckling, framställs vanligen barn som okritiska i sina reaktioner på det de ser. Däremot har det klargjorts att, när ett barn ser på exempelvis teveprogram, tolkar han eller hon innebörden, snarare än att endast registrera innehållet (Giddens & Sutton, 2014). Ungdomarna i studien visade att de hade förmågan att tolka vad de ser, exempelvis menade de på att sociala medier påverkar dem både positivt och negativt. Samtidigt menade de på att inte alla förstår vilken påverkan sociala medier har och att de behöver få mer information om ämnet och dess konsekvenser.

Det är relevant att problematisera om de smarta, enkla och lättillgängliga lösningarna via digitala medier är det bästa för oss? Det väcker ytterligare frågor om vad som kommer att hända med den generationen som växer upp med dessa krav på smidighet, om det inte tas hand om och informeras om av vuxna. Delaktighet kräver troligen mer än lättillgängliga snabba lösningar. Snarare så behöver individers påverkan baseras på eftertänksamhet och källkritisk granskning till den information som ges.

6.3 Brist på erfarenheter

Undersökningen har visat att ungdomarnas bristande erfarenheter av delaktighet ger dem en bild av att det inte är möjligt att vara delaktig fullt ut. Likaså har inga erfarenheter återfunnits om att bli konsulterade under förloppet i en särskild besluts- eller planeringsprocess. Det här kan ha att göra med hur samhället idag är strukturerat, då vi sett att barn och unga inte brukar bli inkluderade under planeringsmöten, utan om barn inkluderas sker detta utanför själva beslutsprocesserna. Det är således inte så svårt att förstå att de inte efterfrågar något som de aldrig erfarit och heller inte vet vad det innebär.

Likt Cele och van der Burgts (2015) studie visade vår undersökning problemet att ungdomar endast är involverade i enstaka projekt, snarare än integrerade i den sedvanliga verksamheten. De enskilda projekten påverkas av de tjänstemän vilka arbetar med projekten och vilken energi just de individerna tillför (Cele & van der Burgt, 2015) På samma sätt påvisade den här studien hur kvalitén på delaktighet avgörs genom enskilda vuxna, vilket utvecklas mer i följande avsnitt.

De tjänstemän som deltog i Cele och van der Burgts studie (2015) hänvisade till en ansevärd mängd initiativ för delaktighet inom svenska kommuner. Samtidigt åskådliggjorde de en osäkerhet huruvida sådana initiativ har någon genuin påverkan på arbetets resultat (Cele & van der Burgt, 2015). Emellertid har den här studien inte kunnat utröna effekterna av sådana initiativ, då den fokuserat på ungdomars perspektiv på delaktighet.

6.4 Maktstrukturer

Resultatet bekräftar vad tidigare undersökningar påpekat, att ungdomars delaktighet är intimt relaterat till maktstrukturer, särskilt mellan vuxna och barn (Hart, 1997; Sundhall, 2017). Ungdomarna gav flertalet exempel på att vuxna nedvärderat dem vilket vi såg påverkade deras tillit. Det var synligt hos reformisterna och i synnerhet de revolutionära. Följaktligen kan förmodas att erfarenheter av sådant bemötande leder till ett bristande mod hos ungdomarna att våga ta egna initiativ och säga sin åsikt.

Den här undersökningens utfall stämmer överens med vad föregående studier konstaterat, att vuxna innehar en central nyckelfunktion vad gäller implementeringen av barn och ungas möjligheter till deltagande (Borgne & Tisdall, 2017; Collins, 2017; Cele & van der Burgt, 2015). Hart menar på att vuxna vanligtvis inte är bra på att svara på unga människors egna initiativ. Och det sjunde steget på trappan förutsätter att barnen tar egna initiativ men samtidigt vågar be vuxna om hjälp. Om förutsättningarna är stödjande, kan alla barn och ungdomar samarbeta i stora grupper tillsammans. Det förutsätter att de finns i hjälpande omständigheter, där de vuxna förstår betydelsen av det egna initiativet, att de inte vägleder eller blandar sig i (Hart, 1992). Dessvärre fick återgavs inget i respondenternas utsagor som liknar det Hart ger som exempel här. Vi hörde

inget om att ungdomarna tagit egna initiativ, och därtill inte något exempel på en situation som varit stöttande när de velat ta initiativ.

Det är troligt att de unga inte kommer ta tillvara på de existerande påverkansmöjligheter som faktiskt finns, om de varken har kunskap eller tilltro till samhället och demokratin (Nordenfors, 2010). Likt Nordenfors argument kunde vi se att de revolutionära visade ett tydligt missnöje, deras förtroende för vuxna hade reducerats av olika anledningar. Det åskådliggjordes exempelvis som ”*om ingen lyssnar, är det ingen idé att säga vad man tycker*”.

6.5 Verklighetsbild

Den här undersökningen har visat, likt Borgne och Tisdall (2017) att både de personliga relationerna men likaså omgivningen, kan möjliggöra men också hindra barns delaktighet (Borgne & Tisdall, 2017).

Under den sekundära socialisationen är sammanhang som skola, massmedia och jämnåriga kamrater socialiserande krafter vilka påverkar varje individ. De sociala interaktionerna i dessa sammanhang hjälper människor att lära sig de värderingar, normer och övertygelser som tillsammans bildar samhällets kulturella mönster (Giddens & Sutton, 2014). Vad som omger ungdomarna kan antagligen ha stor inverkan i hur de uppfattar sin plats i samhället, vilket exemplifierats i tidigare avsnitt, men även hur de uppfattar sig själva i den verklighet de befinner sig i. Vi har sett att de olika idealtyperna hade varierande förmågor att föreställa sig något annat än den verklighet de lever i.

Det kontrafaktiska tänkandet handlar om att förstå vad något är i relation till vad det inte är. För att lyckas med det krävs en förmåga att tänka sig något som inte finns men som kan existera. Det sker genom att individen använder sin abstraktionsförmåga och sina samlade erfarenheter och kunskaper om den sociala verkligheten. I vår förståelse av världen är närvaro och frånvaro konstituerande för varandra. På motsvarande sätt kan vi bara urskilja de väsentliga fundamentala egenskaperna för något, genom att relatera dess egenskaper till tillfälliga omständigheter snarare än konstituerande faktorer (Danemark, Ekström, Jakobsen & Karlsson, 2003).

De revolutionära var den idealtyp vilka visade på förmåga att tillämpa ett kontrafaktiskt tänkande. De kunde se utanför de förutsättningar vilka existerar i deras liv idag. Däremot visade reformisterna och i synnerhet de förnöjsamma, inga tecken på de aspekter som kontrafaktiskt tänk innebär. De förhöll sig till befintliga delaktighetsformer utifrån den sociala verklighet de lever i. Deras abstraktionsförmåga var tämligen mindre än de revolutionäras som faktiskt kunde tänka sig nya former på delaktighet.

Likväl som undersökningen åskådliggjort variationer i ungdomars delaktighetsperspektiv, har vi endast skrapat på ytan av allt som finns att utforska. Många av de teman och aspekter som synliggjorts och diskuterats behöver studeras och analyseras mer i detalj, för att djupare förstå ungdomarnas livsvärld.

7. Framtida forskning

Den här studien ger ett bidrag till kunskapen om ungdomars perspektiv på delaktighet. Därtill har dess kvalitativa karaktär resulterat i djupare insikter och dimensioner över ungdomarnas uppfattningar och världsbild, vilket ger en insiktsfull kontribution till kommande forskning på området. Nedan följer ett antal idéer på forskningsmöjligheter rörande ungdomars perspektiv på delaktighet, som kan bidra till mer omfattande kunskapsdimensioner på området.

Inför kommande forskning kring ungdomars egna perspektiv är det intressant att pröva ett annat urval än den här studien förhållit sig till. Urvalet lämpade sig för den här studien då den var begränsad i sin tidsram

och utförd i relativt liten omfattning. Därför är det tänkvärt att studera ungdomars perspektiv på delaktighet genom en mer omfattande undersökning. Då är det lämpligt att tillämpa ett systematiskt urval och därtill inkludera fler respondenter, i syfte att säkerställa teoretisk mättnad nås. På så sätt kan det eventuellt urskiljas fler typer än den här studien funnit.

Ett ytterligare syfte kan vara att jämföra olika kommuner i Sverige och se hur de arbetar med ungdomars delaktighet. Därtill kan det vara lämpligt att jämföra dem med Harts trappa, för att se vilken nivå av delaktighet de befinner sig på. På så sätt kan det förmodligen urskiljas vilka faktorer som ligger till grund för de steg de befinner sig på och vad andra kan lära av det. Vidare kan liknande fallstudier som den här genomföras på andra orter, för att fortsättningsvis studera ungdomars perspektiv på delaktighet. På så sätt kan eventuellt liknande idealtyper återfås, eller så görs helt andra fynd. Likaså är det intressant att i en sådan studie inkludera kön som en beroende variabel och då undersöka skillnader och likheter mellan tjejers och killars perspektiv på delaktighet.

Avslutningsvis, en återkommande aspekt som nämnts från uppsatsens inledning till dess diskussion, har varit frågan om de vuxnas nyckelfunktion vad gäller möjlighöret av barn och ungas delaktighet. Ungdomarnas berättelser har styrkt vad åtskilliga forskare och studier visat på, hur vuxnas bemötande av unga är avgörande för deras möjligheter, vilja och mod att påverka i samhället. Det är synnerligen angeläget att fortsätta studera denna fråga, i syfte att gå på djupet med underliggande orsaker bakom rådande maktstrukturer, men framförallt vad som kan förändras för att barn och unga i Sverige ska mötas med respekt och ha möjlighet att påverka i samhället. Förslagsvis bör sådan forskning innefatta både studiet barns och vuxnas perspektiv, för att tillämpa det som inte fullt ut förverkligas idag, att barn och unga blir tagna på allvar.

Källförteckning

Agud, I; Novella Cámara, A.M; Berñe, A.L (2014). Conditions for effective children's participation, according to children's voices. *Revista de cercetare si interventie sociala*, vol.46, 9–2.

Bjereld, U; Demker, M & Hinnfors, J. (2009). *Varför vetenskap?* (uppl. 3:1). Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A. (2002). *Sambällsvetenskapliga metoder* (uppl. 1:3). Stockholm: Liber.

Bäckadalsgymnasiet. (u.å.). Elevdemokrati. hämtad från: <https://www.backadal.se/forelever/elevdemokrati.html> [2018-05-29].

Cele, S & van der Burgt, D (2015). Participation, consultation, confusion: professionals' understandings of children's participation in physical planning. *Children's Geographies*, vol.13:1, 14-29.

Collins, T.M. (2017). A child's right to participate: Implications for international child protection. *The International Journal of Human Rights*, vol.21:1, 14-46.

Dalen, M. (2015). *Intervju som metod* (uppl. 2:1). Oslo: Gleerups.

Danemark, B; Ekström, M; Jakobsen, L & Karlsson, J. (2003). *Att förklara samhället*.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt* (2:1). Lund: Studentlitteratur.

Erik Dahlbergsgymnasiet. (u.å.). Elevinflytande. hämtad från: <http://www.edgymnasiet.se/62/paed/elevinflytande.html> [2018-05-29].

Federle, K. H. (1995). Rights flow downhill. *International Journal of Children's Rights*, vol 2:4, 343–368.

Giddens, A & Sutton, P. (2014). *Sociologi* (uppl. 5:3). Lund: Studentlitteratur AB.

Hart, R. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. Innocenti Essays. Florence: UNICEF - United Nations Children's Fund.

Hart, R; Daiute, C; Iltus, S; Kritt, D; Rome, M & Sabo, K. (1997). Developmental theory and children's participation in community organizations. *Social Justice*, vol.24:3, 33s.

Hjerm, M; Lindgren, S & Nilsson, M. (2014). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys* (uppl. 2). Malmö: Gleerups Utbildning.

Horgan, D. (2017). Consultations with Children and Young People and Their Impact on Policy in Ireland. *Social Inclusion*, vol.5:3, 104–112.

Howe, B.R. (2009). Factors Affecting the Impact of Child Advocacy Offices in Canada. *Canadian Review of Social Policy*, vol.62, 17s.

Hägglund, S., Quennerstedt, A. & Thelander, N. (2013). *Barns och ungas rättigheter i utbildning*. Malmö: Gleerups Utbildning.

Jans, M. (2004). Children as citizens: Towards a contemporary notion of child participation. *Childhood*, vol.11:1, 27–44.

Jönköpings kommun. (2016). *Barnboks slut 2016*. Hämtad från: <https://www.jonkoping.se/kommunpolitik/manskligarattigheter/barnkonventionen/barnboks slut.4.162b5762158d59d9bdc1b0d.html> [2018-05-29].

Kommun- och landstingsdatabasen. (u.å.). Jämföraren. Hämtad från: https://www.kolada.se/?_p=jamforelse&unit_id=16597&tab_id=74560 [2018-05-29].

Le Borgne, C & Tisdall, E. Kay M. (2017). Children's participation: Questioning competence and competencies? *Social Inclusion*, vol.5:3, 122–130.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. (2016). *För och med unga: handbok om att integrera ett ungdomsperspektiv i verksamheten*. Järfälla: Åtta 45.

Nordenfors, M. (2010). *Delaktighet på barns villkor?* Mölnlycke: Elanders. Hämtad från http://www.tryggaremanskligare.goteborg.se/pdf/publikation/Delaktighet_pa_barns_villkor_web.pdf [15-03-18].

Regeringskansliet. (2003). *Lag 2003:460 om etikprövning av forskning som avser människor*. Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460 [23-04-18].

Region Jönköpings län. (2017). Strategi för inflytande och delaktighet för personer med egen erfarenhet. Opublicerat manuskript.

Sundhall, J. (2017). A Political Space for Children? The Age Order and Children's Right to Participation. *Social Inclusion*, vol.5:3, s. 164–171.

Stecher, L. (2014). 15 Seconds of Fame: Why the UN's post-2015 process doesn't need more 'participation'. *Society for International Development*, vol.56:3, 332-339.

Percy-Smith, B & Thomas, N. (2010). *A handbook of children's participation in theory and practice* (uppl.1). New York: Routledge.

Pinkney, S. (2011). Discourses of Children's Participation: Professionals, Policies and Practices. *Social Policy and Society*, vol.10:3, 271–283.

Unicef. (2011). *Barnkonventionens Status*. Hämtad från <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer> [2018-03-14].

Unicef. (2016). *Våra barnrättsfrågor i Sverige*. Hämtad från <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer> [2018-03-14].

Unicef. (2018). *Vad är Barnkonventionen?* Hämtad från <https://unicef.se/barnkonventionen>, [2018-03-14].

Wihlborg, M. (2017). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård* (uppl. 3:2). Lund: Studentlitteratur.

Yin, K. R. (2007). *Fallstudier: design och genomförande* (upp. 1:1) Malmö: Liber.

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide

Om respondenten

- 1) Hur ser en vanlig vecka ut för dig?
- 2) Vad brinner du särskilt för i livet?

Presentation av artikel 12

"Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad."

- 3) Känner du till den? Har du något exempel på när du stött på den?

Huvudfrågor

- 4) Vilka frågor tycker du är viktiga för ungdomar?
- 5) Vad betyder delaktighet för dig?
- 6) Anser du att du har en roll i samhället?
- 7) Upplever du att du blir lyssnad på av vuxna i beslutsfatarpositioner?
- 8) Har du haft möjlighet att vara delaktig i samhällsbeslut som påverkar dig?
- 9) Vad önskar du av beslutsfattare för att ha möjlighet att vara delaktig?
- 10) Skulle du vilja påverka mer i samhället?
- 11) Har du något mer du vill tillägga?

Följdfrågor som användes:

- Varför tycker du så?
- På vilket sätt?
- Hur menar du då?
- I vilka situationer?
- Har du fler exempel?
- Förstår jag dig rätt när du säger...?
- Om Ja, har du något exempel? - Hur upplevde du det?
- Om Nej, hade du velat det? - På vilket sätt hade du velat vara delaktig?
- Om Ja, På vilket sätt? Om Nej, Varför inte?
- Du sa inledningsvis att du brinner för.....på vilka sätt hade du velat delta kring den frågan?

Inbjudan till intervju

Jönköping University
Gjuterigatan 5
551 11 Jönköping
0709434245
hosu1594@student.ju.se
hokl1525@student.ju.se

Hej ungdomar!

Vi hoppas på att få ett intressant och trevligt samtal med er. Det inkluderar att vi bjuder på något enklare tilltugg! Meddela gärna oss eventuella allergier.

Ni som samtycker kommer alltså att vara med i ett forskningsprojekt om ungdomars delaktighet i frågor som rör dem i samhället. Det innebär att det är era perspektiv på saker och ting som vi är intresserade av och inte era kunskaper. Alltså krävs inga förkunskaper, utan kom som ni är! Målet med undersökningen är alltså att lyfta ungdomars perspektiv och se om det finns några generella mönster i vad ungdomarna uttrycker.

- Enligt etikprövningslagen krävs ett samtycke från deltagare. Samtycket är frivilligt och kan när som helst innan och under intervjun ångras. Det avser endast denna intervjuundersökningen som kommer att publiceras på Jönköping Universitys databas.
- Studien kommer att uppges respondentens kön, ålder och skola men övriga personuppgifter behandlas med sekretess och uppges endast sammanställt för hela gruppen. Respondenter kommer att tilldelas ett nummer i publikationen. På så vis förblir respondenten konfidentiell (hemlig för utomstående).
- Vi önskar att få spela in intervjun av praktiska skäl. Ljudinspelningarna raderas efter rapportens publikation och kommer endast lyssnas på av oss två forskare. Om du inte samtycker till ljudinspelning görs inte detta.
- Anteckning kommer även föras om relevanta saker som du säger.

Om ni har några frågor eller vill dra er ur undersökningen är det bara att höra av er till oss!

Samtycke: Vi förstår ovanstående villkor och respekterar dessa när vi medverkar i intervjun.

Susanna Holm
Intervjuare

Klara Laago
Intervjuare

Respondent